

Brussel, 8 juni 2023
(OR. en)

9870/23

SAN 296	CYBER 150
PHARM 92	DIGIT 110
COVID-19 24	ENV 647
RECH 275	MIGR 197
JEUN 158	COPEN 197
EDUC 245	FIN 621
SOC 430	ECOFIN 578
EMPL 298	CORDROGUE 58
RELEX 702	

BEGELEIDENDE NOTA

van:	de secretaris-generaal van de Europese Commissie, ondertekend door mevrouw Martine DEPREZ, directeur
ingekomen:	8 juni 2023
aan:	mevrouw Thérèse BLANCHET, secretaris-generaal van de Raad van de Europese Unie
nr. Comdoc.:	COM(2023) 298 final
Betreft:	MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN DE REGIO'S betreffende een alomvattende aanpak van geestelijke gezondheid

Hierbij gaat voor de delegaties document COM(2023) 298 final.

Bijlage: COM(2023) 298 final

Brussel, 7.6.2023
COM(2023) 298 final

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE
RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ
VAN DE REGIO'S**

betreffende een alomvattende aanpak van geestelijke gezondheid

De geestelijke gezondheid is een wezenlijk onderdeel van de gezondheid in het algemeen.

Bij geestelijke gezondheid hebben we het over een toestand van welbevinden waarin een persoon zijn of haar eigen capaciteiten kan ontplooiën, het hoofd kan bieden aan de normale druk van het leven en een bijdrage kan leveren aan zijn of haar gemeenschap. Geestelijke gezondheid is een fundamentele voorwaarde voor een productieve economie en een inclusieve samenleving en strekt verder dan het individuele en de familiesfeer.

Geestelijke gezondheid en geestelijke gezondheidsproblemen bestaan niet in een vacuüm, maar zijn afhankelijk van persoonlijke en externe factoren. Zij zijn een weerspiegeling van en worden beïnvloed door de staat van onze samenleving, onze economie, ons milieu en zelfs de toestand in de wereldpolitiek. De Europese Unie (EU) en de wereld hebben ongekende crises doorgemaakt, zoals de COVID-19-pandemie en de Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne, de energiecrisis en inflatie, die de dagelijkse realiteit, de verwachtingen en het vertrouwen van mensen hebben aangetast. De drievoudige planetaire crisis (klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en vervuiling) verergert. De toenemende digitalisering, demografische ontwikkeling en drastische veranderingen op de arbeidsmarkt brengen, naast kansen, ook uitdagingen met zich mee. Naast deze crises die het hoofd moeten worden geboden, is het essentieel om uitdagingen op het gebied van geestelijke gezondheid aan te pakken om de weerbaarheid van zowel individuele personen als de bevolking als geheel te vergroten.

Een betere geestelijke gezondheid is zowel sociaal als economisch essentieel. Vóór de COVID-19-pandemie werden ongeveer 84 miljoen mensen in de EU (een op de zes mensen) door geestelijke gezondheidsproblemen getroffen, en dat kostte de maatschappij zo'n 600 miljard EUR of meer dan 4 % van het bbp¹, waarbij er aanzienlijke ongelijkheden spelen wat betreft regio, sociale positie, gender en leeftijd. Wat de werkcontext betreft, heeft 27 % van de werkenden de afgelopen twaalf maanden melding gemaakt van werkgerelateerde stress, depressie of angstgevoelens, waardoor de kans op ziekteverzuim toeneemt, met ernstige gevolgen voor de levens van werkenden evenals voor de bedrijfscontinuïteit. De **kosten van niet ingrijpen** op het gebied van geestelijke gezondheid zijn al aanzienlijk en helaas is de verwachting dat zij nog verder zullen oplopen, gezien de stressfactoren die in de wereld spelen. Reeds in 2019 werd gerapporteerd dat meer dan 7 % van de mensen in de EU aan depressie leed² en 13 % zich meestal eenzaam voelde.

De pandemie vormde een ernstige bedreiging voor de geestelijke gezondheid, met name voor jongeren en mensen die reeds voor de pandemie met geestelijke gezondheidsproblemen te kampen hadden. Tijdens de pandemie is het aantal mensen in de EU dat onder eenzaamheid leed, verdubbeld ten opzichte van de jaren vóór de pandemie, tot 26 % van de bevolking in sommige regio's³. Toegenomen eenzaamheid en verminderde sociale interacties, zorgen over de eigen gezondheid en die van dierbaren, onzekerheid over de toekomst, angstgevoelens en

¹ [Health at a Glance](#): Europe 2018.

² [Eurostat News — Eurostat \(europa.eu\)](#).

³ [New report: Loneliness doubles in Europe during the pandemic \(europa.eu\)](#) (verslag over eenzaamheid tijdens de pandemie).

de gevolgen van verlies⁴ hebben stuk voor stuk posttraumatische stressstoornissen veroorzaakt.

Zelfdoding is de op een na belangrijkste doodsoorzaak onder jongeren (van 15-19 jaar)⁵, na verkeersongevallen. Er wordt geschat dat de achteruitgang van de geestelijke gezondheid bij kinderen en jongeren de maatschappij in de EU jaarlijks 50 miljard euro kost⁶.

Achter deze statistieken gaan miljoenen persoonlijke verhalen schuil. Verhalen van kinderen en tieners voor wie tablets en smartphones, samen met socialemediaplatforms en berichtenapps, integraal deel uitmaken van het leven, soms ten koste van hun lichamelijke en geestelijke gezondheid. Verhalen van sociaal uitgesloten mensen die te maken hebben met discriminatie. Verhalen van ouderen die zich eenzaam voelen, van werknemers die een burn-out krijgen; van ouders die de druk niet meer aankunnen en van mensen die zich geïsoleerd voelen door wie ze zijn of waar ze wonen.

Volgens het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie **heeft eenieder recht op toegang tot preventieve gezondheidszorg en op medische verzorging** onder de door de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden. Volgens de Europese pijler van sociale rechten heeft iedereen recht op tijdige toegang tot betaalbare preventieve en curatieve gezondheidszorg van goede kwaliteit.

Als onderdeel van een gezonde samenleving moeten mensen ervan op aan kunnen dat er hulp te vinden is en dat zij toegang kunnen krijgen tot ondersteuning en betaalbare, hoogwaardige behandelingen. Het moet een belangrijk **beleidsdoel** zijn om ervoor te zorgen dat niemand aan zijn lot wordt overgelaten, dat burgers in de hele EU gelijke toegang tot preventiediensten en diensten voor geestelijke gezondheidszorg hebben, en dat bij collectieve actie op het gebied van geestelijke gezondheidsproblemen re-integratie en sociale inclusie centraal staan. Er is behoefte aan doeltreffend advies, afstemming, meer steun en gerichte maatregelen om Europa dichterbij dat doel te brengen. Analyse van demografische veranderingen kan als input dienen voor gerichte interventies, aangezien aan de hand van demografische factoren risicogroepen kunnen worden geïdentificeerd die mogelijk specifieke ondersteuning of middelen nodig hebben, en het beleid dienovereenkomstig kan worden afgestemd.

In reactie op deze realiteit en op de door burgers in het kader van de Conferentie over de toekomst van Europa geïnitieerde oproep tot actie op het gebied van geestelijke gezondheid, kondigde voorzitter Von der Leyen een nieuw initiatief inzake geestelijke gezondheid in de EU aan. In het licht van het streven van de Commissie naar “Bevordering van onze Europese levenswijze” vertegenwoordigt dit initiatief een keerpunt in de manier waarop in de EU met geestelijke gezondheid wordt omgegaan. De Commissie reageert ook op de oproep van het Europees Parlement naar aanleiding van zijn resolutie van 2022 over geestelijke gezondheid

⁴ [The consequences of the COVID-19 pandemic on mental health and implications for clinical practice | European Psychiatry | Cambridge Core.](#)

⁵ The [State of the World's Children 2021](#): On My Mind – Promoting, protecting and caring for children's mental health, Regional brief: Europe, UNICEF, 2021.

⁶ [SOWC-2021-Europe-regional-brief.pdf \(unicef.org\).](#)

in de digitale wereld⁷, waarin de EU-instellingen en de lidstaten worden verzocht het hoge niveau van werkgerelateerde geestelijke gezondheidsproblemen in de EU te erkennen en dienovereenkomstig op te treden. Deze mededeling is de aftrap van een nieuwe strategische aanpak van geestelijke gezondheid, die sectoroverschrijdend van aard is en verder strekt dan het gezondheidsbeleid. De nadruk ligt daarbij op verlichting brengen voor mensen met geestelijke gezondheidsproblemen en op preventiebeleid. De aanpak is gebaseerd op **drie leidende beginselen die voor elke EU-burger van toepassing zouden moeten zijn**: i) toegang hebben tot adequate en doeltreffende preventie, ii) toegang hebben tot hoogwaardige en betaalbare geestelijke gezondheidszorg en behandeling, en iii) kunnen re-integreren in de samenleving na herstel.

Deze leidende beginselen vormen de basis voor alle facetten van dit initiatief en komen rechtstreeks tot uiting in de verschillende hoofdstukken.

De voorgestelde alomvattende aanpak van geestelijke gezondheid vraagt van nationale en regionale actoren, beleidssectoren op het gebied van gezondheid en daarbuiten en relevante belanghebbenden, variërend van patiëntenorganisaties en het maatschappelijk middenveld tot de academische wereld en het bedrijfsleven, dat zij samenwerken. Het is de bedoeling instrumenten te introduceren waarmee veranderingen kunnen worden aangezwengeld, ook wereldwijd, bestaande structuren gestimuleerd kunnen worden en acties gemonitord kunnen worden.

Het initiatief biedt ondersteuning voor de inspanningen van de lidstaten om de doelstellingen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) betreffende niet-overdraagbare ziekten en de duurzameontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) respectievelijk tegen 2025⁸ en 2030⁹ te verwezenlijken, ook wat betreft geestelijke gezondheid.

a. Geestelijke gezondheid in alle beleidsterreinen integreren

In een **alomvattende aanpak** moet rekening worden gehouden met de invloed van biologische en psychologische factoren, alsook met het belang van de naaste familie, de gemeenschap, de economie, de samenleving, het milieu en de veiligheid. Hiertoe behoort ook de rol van de combinatie van werk en zorg, de school- en werkomgeving en de digitale wereld, en de gezondheidsdeterminanten van sociale (bv. in welke mate de persoon met geweld in aanraking komt, het geslacht, het gedrag, het genoten onderwijs¹⁰), economische (bv. instabiliteit, inflatie, armoede en werkloosheid) en commerciële (bv. druk door agressieve marketing) aard.

⁷https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0279_NL.html

⁸ [On the road to 2025 \(who.int\)](#).

⁹ SDG-subdoelstelling 3.4 | Niet-overdraagbare ziekten en geestelijke gezondheid: verminder vroegtijdige sterfte door niet-overdraagbare ziekten via preventie en behandeling met een derde en verbeter geestelijke gezondheid en welzijn tegen 2030.

¹⁰ [Education: a neglected social determinant of health - The Lancet Public Health](#).

Daarom zijn beleidsmaatregelen op gebieden als onderwijs, jeugd, kunst en cultuur, werkgelegenheid, cohesie, onderzoek en innovatie, sociale bescherming, duurzame stedelijke ontwikkeling en de digitale wereld nodig om de geestelijke gezondheid te verbeteren en de weerbaarheid wat betreft geestelijke gezondheid te ondersteunen. Oplossingen voor de zaken die een goede geestelijke gezondheid in de weg staan, moeten niet enkel binnen het gezondheidsstelsel worden gezocht¹¹.

De determinanten die van invloed zijn op de geestelijke gezondheid, zijn in wisselwerking met bestaande ongelijkheden in de samenleving, waardoor sommige mensen een groter risico op problemen met hun geestelijke gezondheid lopen dan andere. Wanneer we zien dat **discriminatie** op grond van geslacht, ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicaps, leeftijd of seksuele geaardheid, **geweld en haat** oorzaak zijn van een slechte geestelijke gezondheid, is het bevorderen van gelijkheid in onze samenlevingen een belangrijk instrument voor preventie. De Commissie heeft in 2020 en 2021 vijf strategieën voor gelijkheid¹² vastgesteld om vooruitgang te boeken in de richting van een **Unie van gelijkheid**. In alle strategieën wordt benadrukt dat het risico bestaat dat discriminatie de geestelijke gezondheid negatief beïnvloedt. De kindertijd is een levensfase die cruciaal is voor de latere geestelijke gezondheid, zoals wordt benadrukt in de **EU-strategie voor de rechten van het kind**¹³, waarin wordt opgeroepen tot een alomvattende aanpak om elke vorm van geweld tegen kinderen te voorkomen en kinderen daartegen te beschermen.

Het **Europees Jaar van de Jeugd 2022** was erop gericht de positieve perspectieven voor jongeren te herstellen en in dit kader werden activiteiten ter ondersteuning van de geestelijke gezondheid en het welzijn van jongeren georganiseerd. In 2023, het **Europees Jaar van de Vaardigheden**, worden investeringen in opleiding en bijscholing bevorderd om de kansen in het leven voor mensen en werknemers te verbeteren en hun aanpassingsvermogen bij veranderingen te vergroten, hetgeen van belang is in het kader van een alomvattende aanpak van geestelijke gezondheid.

Een beleid op het gebied van geestelijke gezondheid dat iedereen ten goede komt, moet alle relevante beleidsterreinen bestrijken. Er is bijvoorbeeld steeds meer onderzoek waaruit blijkt dat onderlinge verbondenheid en weer voeling krijgen met de natuur een positief effect hebben op de geestelijke gezondheid. Tegelijkertijd wordt algemeen erkend dat verontreiniging, onder meer in de vorm van luchtverontreiniging of de blootstelling van burgers aan giftige chemische stoffen, gevolgen voor de geestelijke gezondheid heeft. De doelstellingen en acties in het kader van de **Europese Green Deal**, waarmee wordt gestreefd naar een schoon milieu, het terugbrengen van natuur en stedelijke vergroening, hebben een positief effect op onze lichamelijke en geestelijke gezondheid.

¹¹ [Fitter Minds, Fitter Jobs : From Awareness to Change in Integrated Mental Health, Skills and Work Policies | Mental Health and Work | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](#).

¹² [De strategie voor gendergelijkheid](#); [de strategie voor gelijkheid van lhbtq'ers](#); [het strategisch kader voor de Roma](#); [de strategie inzake de rechten van personen met een handicap](#).

¹³ [De EU-strategie voor de rechten van het kind en de Europese kindergarantie \(europa.eu\)](#).

Om de risico's in verband met het gebruik van digitale diensten te ondervangen, met inbegrip van risico's met betrekking tot geestelijke gezondheid, wordt met de **digitaaldienstenverordening**¹⁴ een brede reeks zorgvuldigheidsverplichtingen voor onlinetussenpersonen geïntroduceerd. Om gerichte oplossingen mogelijk te maken en uitdagingen in verband met het overheidsbeleid doeltreffend te kunnen aanpakken, worden in de digitaaldienstenverordening de specifieke risico's in verband met ernstige negatieve effecten op **het fysieke en mentale welzijn van mensen** erkend, alsook de gevolgen voor **de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van kinderen** die mogelijk worden veroorzaakt door het gebruik van deze platforms. De grootste platforms en zoekmachines, d.w.z. die met meer dan 45 miljoen gebruikers in de Unie, zijn verplicht de systeemrisico's van hun diensten voor de geestelijke gezondheid te beoordelen en maatregelen te nemen om de vastgestelde risico's te beperken¹⁵.

De Commissie biedt al ondersteuning voor de **overdracht van relevante beste praktijken** van de lidstaten en belanghebbenden om geestelijke gezondheid in gemeenschappen op alle beleidsterreinen te bevorderen¹⁶ via de deskundigengroep inzake volksgezondheid¹⁷.

Er wordt gewerkt aan een studie naar de **doeltreffendheid van opschaling van het beleid inzake geestelijke gezondheid** en welzijn in de lidstaten¹⁸ om de beleidsvorming beter te kunnen ondersteunen.

VLAGGENSCHIPINITIATIEVEN

1. EUROPEES INITIATIEF VOOR CAPACITEITSOPBOUW OP HET GEBIED VAN GEESTELIJKE GEZONDHEID

- In 2023 zal de Commissie in het kader van het EU4Health-programma 11 miljoen euro toewijzen om samen met de WHO¹⁹ de lidstaten te ondersteunen bij de **capaciteitsopbouw voor een aanpak die geestelijke gezondheid bevordert op alle beleidsterreinen**.

¹⁴ Verordening (EU) 2022/2065 van het Europees Parlement en de Raad van 19 oktober 2022 betreffende een eengemaakte markt voor digitale diensten en tot wijziging van Richtlijn 2000/31/EG (digitaaldienstenverordening) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A32022R2065>).

¹⁵ Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat de negatieve effecten van gepersonaliseerde aanbevelingen worden beperkt en dat de in de aanbevelingen gebruikte criteria worden bijgesteld, dat over bepaalde informatie geen reclame-inkomsten meer mogen worden verdiend of dat de zichtbaarheid van gezaghebbende informatiebronnen wordt bijgesteld.

¹⁶ Zoals het [model met beste praktijken van de EAAD \(de Europese alliantie tegen depressie\)](#) ter verbetering van de zorg bij depressie en ter voorkoming van suïcidaal gedrag in Europa, gefinancierd in het kader van het derde gezondheidsprogramma van de EU: 2 miljoen euro.

¹⁷ https://health.ec.europa.eu/non-communicable-diseases/expert-group-public-health_nl

¹⁸ Financiële steun in het kader van het [EU4Health-werkprogramma 2021](#): “DP-g-07.2.1 Collection and support for implementation of innovative best practices and research results on non-communicable diseases: budget reinforced by redistribution of funds”: 1 miljoen euro.

¹⁹ Via een bijdrageovereenkomst met de WHO (ruimere begroting door herverdeling van middelen: 11 miljoen EUR) in het kader van het [EU4Health-werkprogramma 2022](#): “DP-g-22-07.02 Addressing mental health challenges”.

- De Commissie zal 10 miljoen euro uittrekken²⁰ ter ondersteuning van de rol van belanghebbenden bij de **bevordering van geestelijke gezondheid in gemeenschappen**, met specifieke aandacht voor kwetsbare groepen, waaronder kinderen en jongeren en migranten- en vluchtelingenpopulaties.
- In 2024 zal de Commissie een **blauwdruk (toolkit) voor een multidisciplinaire aanpak van capaciteitsopbouw op het gebied van geestelijke gezondheid**²¹ presenteren.

De lidstaten worden aangespoord om een aanpak te volgen die **geestelijke gezondheid op alle beleidsterreinen bevordert**. Er moet bijzondere aandacht uitgaan naar **gezondheidsbevordering, preventie²², vroegtijdige interventie**, het aanpakken van **stigmatisering** en het zorgen voor de **sociale inclusie** van mensen met geestelijke gezondheidsproblemen. Daarnaast moeten de lidstaten programma's ondersteunen die mensen helpen weer aan het werk te komen of deel te nemen aan programma's voor terugkeer naar werk. Het digitale domein, ook op de werkplek, brengt serieuze **psychosociale risico's** met zich mee voor mensen, organisaties en economieën²³. Er moet in het bijzonder aandacht worden besteed aan de verbetering van het evenwicht tussen werk en privéleven.

b. Bevordering van een goede geestelijke gezondheid, preventie van en vroegtijdige interventie bij geestelijke gezondheidsproblemen

Mensen met geestelijke gezondheidsproblemen moeten weten waar zij om hulp kunnen vragen. Momenteel zijn de beschikbare diensten en instrumenten versnipperd en verschilt de beschikbaarheid ervan aanzienlijk van lidstaat tot lidstaat. Ook zijn ze niet voldoende zichtbaar of bekend bij de mensen. Daar moet verandering in komen.

Het bevorderen van een goede geestelijke gezondheid, preventie van geestelijke gezondheidsproblemen en vroegtijdige interventies zijn doeltreffender en kosteneffectiever dan genezen. De **economische onderbouwing** voor de doeltreffendheid van investeringen in deze aanpak is het sterkst voor **vroegtijdige interventies** die gericht zijn op de gezondheid van moeders en zuigelingen, kinderen en adolescenten, geestelijke gezondheid op het werk (zie hoofdstuk e) en de preventie van zelfdoding en zelfbeschadiging²⁴. Het onderzoek op dit

²⁰ Financiële steun in het kader van het [EU4Health-werkprogramma 2022](#): “DP-g-22-07.01/03/04 Call for proposals on promoting mental health”: 10 miljoen euro.

²¹ [Capaciteitsopbouw inzake geestelijke gezondheid](#): Multidisciplinair opleidings- en uitwisselingsprogramma voor gezondheidszorgdeskundigen: 9 miljoen euro

²² [Kennisportaal gezondheidsbevordering en ziektepreventie van het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek \(preventie van depressie, werkgerelateerde stress, en dementie\)](#).

²³ Mededeling over een “[strategisch EU-kader voor gezondheid en veiligheid op het werk 2021-2027](#)”, waarin wordt erkend hoe belangrijk het is psychosociale risico's op het werk aan te pakken, onder meer in het licht van de digitalisering.

²⁴ <https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-publhealth-040617-013629>

gebied moet worden versterkt om vroegtijdige zorgwekkende signalen beter te herkennen en in het kader van Horizon Europa is hiervoor een specifieke begroting beschikbaar gesteld²⁵.

Levenservaringen en de omgeving waarin mensen hun leven doorbrengen, hebben invloed op hun gezondheid. **Gezondheidsdeterminanten**, van voeding en lichaamsbeweging tot schadelijk alcohol-, tabaks- en drugsgebruik, alsook **milieu-, sociale en commerciële determinanten**, waaronder levensomstandigheden, betere huisvesting, schone lucht, toegang tot sport, cultuur en groene gebieden en een beter evenwicht tussen werk en privéleven, alsook het risico op geweld spelen allemaal in belangrijke mate door in de geestelijke gezondheid.

Lichaamsbeweging en sport spelen een belangrijke rol bij de bevordering van een goede geestelijke gezondheid. De EU zal **sport en gezondheidsbevorderende lichaamsbeweging** blijven stimuleren via het EU-werkplan voor sport en de Europese Week van de Sport.

Vroegtijdige interventie kan zorgen voor tijdige ondersteuning en kan een verdere verslechtering van het welzijn en de geestelijke gezondheid, met name onder jongeren, voorkomen²⁶. Vroegtijdige interventie kan bijvoorbeeld van cruciaal belang zijn als het gaat om het herkennen en aanpakken van risicofactoren en tekenen van verschillende vormen van angst die mensen kunnen ervaren. Daarnaast zijn verschillende omgevingen, zoals scholen, werkplekken, bejaardentehuizen en gevangenissen, belangrijke plaatsen voor gezondheidsbevordering, preventie, vroegtijdige opsporing en interventie op het gebied van geestelijke gezondheid. Met **programma's voor scholen** ter bevordering van geestelijke gezondheid en welzijn, waarbij bijvoorbeeld verschillende actoren en diensten²⁷ in de gemeenschap worden betrokken, kunnen problemen in een vroeg stadium worden opgespoord en aangepakt.

De Commissie zal in 2023 een oproep aan de lidstaten en belanghebbenden doen om **beste praktijken** op het gebied van gezondheidsbevordering, preventie, vroegtijdige opsporing en vroegtijdige interventie op het gebied van geestelijke gezondheid in te dienen via het EU-portaal voor beste praktijken²⁸. Zij zal samen met de lidstaten initiatieven ontwikkelen om de belangrijkste gedrags-, sociale, milieugerelateerde (met inbegrip van vervuiling), transgenerationele en commerciële determinanten van geestelijke gezondheid in hechte samenwerking aan te pakken, in het kader van het initiatief “Samen gezonder”²⁹. Dit zal bijdragen tot de ontwikkeling van **richtsnoeren voor vroegtijdige opsporing en interventie** en de screening van kwetsbare groepen in bepaalde contexten, hetgeen nog door de lidstaten moet worden getest³⁰. De Commissie zal haar werkzaamheden op het gebied van

²⁵ [Horizon Europe Health Calls 2023 - The Silver Deal - Person-centred health and care in European regions \(Destination 1\) \(europa.eu\)](#).

²⁶ [Preventive psychiatry: a blueprint for improving the mental health of young people \(nih.gov\)](#).

²⁷ In overeenstemming met de aanbeveling van de Raad over trajecten naar succes op school.

²⁸ [Best Practices Portal \(europa.eu\)](#).

²⁹ Via acties die worden gefinancierd in het kader van het [EU4Health-programma \(2021-2027\)](#).

³⁰ Via financiering in het kader van het [EU4Health-werkprogramma 2022](#) (technische ondersteuning voor deskundigengroepen).

hersenenonderzoek opvoeren en nieuwe projecten opstarten, met gebruik van digitale gezondheidsgegevens³¹ en computer- en simulatie-infrastructuur³².

VLAGGENSCHIPINITIATIEVEN

2. EUROPEES INITIATIEF TER PREVENTIE VAN DEPRESSIE EN ZELFDODING

- De Commissie zal 6 miljoen euro uittrekken om het risico dat mensen te maken krijgen met ernstige geestelijke gezondheidsproblemen te verkleinen door de ontwikkeling en uitvoering van **beleid ter preventie van depressie en zelfdoding** in de lidstaten te ondersteunen op basis van de uitwisseling van beste praktijken (2023).

3. INITIATIEF “SAMEN GEZONDER” — GEESTELIJKE GEZONDHEID

- De Commissie zal 8,3 miljoen euro uittrekken voor de **versterking van het onderdeel geestelijke gezondheid van het EU-initiatief “Samen gezonder”**, met als doel de acties van de lidstaten op het gebied van bevordering van de geestelijke gezondheid, totstandbrenging van gunstige omgevingen en steungevende beleidsmaatregelen, verbetering van sociale inclusie en bestrijding van stigmatisering en discriminatie in verband met geestelijke gezondheidsproblemen, te ondersteunen³³.

4. ONLINE TOEGANGSPOORT VOOR MENSEN MET GEESTELIJKE GEZONDHEIDSPROBLEMEN

- De Commissie zal op het EU-portaal voor beste praktijken³⁴ een EU-register creëren waarin de **beste praktijken** van de lidstaten worden verzameld om van elkaar te leren en mensen te begeleiden naar doeltreffende zorg (hotlines, hulppunten, enz.).
- Om mensen te helpen de weg te vinden tussen de beschikbare ondersteunende diensten zullen de lidstaten worden verzocht³⁵ nationale websites op te zetten zodat mensen een duidelijk referentiepunt hebben, om de **toegang tot behandeling, ondersteuning en zorg** te verbeteren.

5. EUROPESE CODE VOOR GEESTELIJKE GEZONDHEID

- De Commissie zal 2 miljoen euro uittrekken³⁶ om mensen die met geestelijke gezondheidsproblemen te kampen hebben in staat te stellen om **zelf hun eigen geestelijke gezondheid en die van hun familieleden en mantelzorgers beter te bewaken** door een reeks op bewijs gebaseerde aanbevelingen te doen die actief zullen worden gepromoot en online beschikbaar zullen zijn.

³¹ Het [voorstel voor een verordening betreffende de Europese ruimte voor gezondheidsgegevens](#) heeft tot doel een betere toegang tot gezondheidsgegevens mogelijk te maken ten behoeve van onderzoek en innovatie, onder meer op het gebied van hersenenonderzoek.

³² [European Research Infrastructures \(europa.eu\)](#).

³³ [Deskundigengroep volksgezondheid](#).

³⁴ EU-portaal voor beste praktijken: [Best Practices Portal \(europa.eu\)](#).

³⁵ In het kader van de subgroep geestelijke gezondheid van de deskundigengroep volksgezondheid.

³⁶ [EU4Health-werkprogramma 2023 \(europa.eu\)](#).

6. ONTWIKKELING VAN EEN GEZAMENLIJK ECOSYSTEEM VOOR HERSENONDERZOEK

- De Commissie zal het onderzoek naar hersengezondheid, onder meer op het gebied van geestelijke gezondheid, bevorderen door nauw samen te werken met de lidstaten om een ecosysteem tot stand te brengen. In dit ecosysteem kunnen onderzoekers en belanghebbenden samenkomen om activiteiten te faciliteren en te coördineren om de investeringen in onderzoek van de EU en de lidstaten optimaal te benutten.

De lidstaten worden aangespoord om gebruik te maken van de financieringsmogelijkheden van de EU en samen te werken aan de **totstandbrenging van initiatieven en beste praktijken** voor gezondheidsbevordering en preventie op het vlak van geestelijke gezondheid, om specifieke aandacht te besteden aan de verbanden tussen **ongelijkheid en geestelijke gezondheid** door zich meer in te zetten om stigmatisering, discriminatie, haatzaaiende uitlatingen en geweld tegen te gaan, en om te voorzien in passende opleidingen, bijscholing en omscholing met betrekking tot bevordering van geestelijke gezondheid en welzijn voor gezondheidswerkers en maatschappelijk werkers. Landen moeten ook de uitdagingen in verband met de preventie van geestelijke gezondheidsproblemen van kwetsbare gemeenschappen aanpakken, de vroegtijdige detectie van geestelijke gezondheidsproblemen stimuleren, vroegtijdige interventies en ondersteuning aanbieden, en het verband tussen **uitsluiting, ongelijkheid en geestelijke gezondheid** aanpakken door zich sterker in te zetten om discriminatie, haatzaaiende uitlatingen en geweld te bestrijden.

c. Verbetering van de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren

Europa wordt geconfronteerd met een **verslechtering van de geestelijke gezondheid van onze jongere generaties**. Tijdens de COVID-19-pandemie moesten de meeste kinderen het een hele tijd zonder hun klaslokalen en met een stuk minder sociale interactie en lichaamsbeweging doen, en de incidentie van depressie onder jongeren is meer dan verdubbeld³⁷. De gevoelens van eenzaamheid, een belangrijk aspect bij welzijn en geestelijke gezondheid, hebben alarmerende vormen aangenomen. In 2022 gaf één op de vijf personen van tussen de 16 en 25 jaar aan zich meestal eenzaam te voelen³⁸.

Kinderarmoede kan schadelijke gevolgen hebben voor de geestelijke gezondheid. In de aanbeveling van de Raad tot instelling van een **Europese kindergarantie**³⁹ komen enkele elementen daarvan aan bod. Pestpreventieprogramma's voor op scholen⁴⁰ zijn een doeltreffende methode om het psychologisch welzijn van kinderen en jongeren te bevorderen.

Jongeren hebben steeds vaker te maken met angstige of verdrietige gevoelens en problemen als zelfbeschadiging, een negatief zelfbeeld, pesten en eetstoornissen. Met name gedwongen ontheemde en migrantenkinderen, met inbegrip van kinderen die gedwongen waren de

³⁷ Van de incidentie van vóór de pandemie (2019 of het dichtstbijzijnde jaar) tot de incidentie tijdens de pandemie (april 2020 — augustus 2021): [Health at a Glance: Europe 2022](#).

³⁸ [Loneliness publications \(europa.eu\)](#).

³⁹ [Aanbeveling van de Raad tot instelling van een Europese kindergarantie](#).

⁴⁰ [Well-being at school | European Education Area \(europa.eu\)](#).

Russische aanvalsoorlog in Oekraïne te ontvluchten, en kinderen die het slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting, andere misdrijven en misbruik, lopen een groot risico.

Kinderen ondervinden de gevolgen van verschillende, onderling verbonden gezondheids-, milieugerelateerde, sociale en commerciële determinanten, en ook van onlinemisdrijven zoals online seksueel misbruik van kinderen. Er zijn gevallen van kinderen en jongeren die tijdens hun **kwetsbaarste, meest vormende jaren met grote tegenslagen te maken krijgen, met levenslange gevolgen voor hun lichamelijke en geestelijke gezondheid.**

Jongeren maken zich ook grote zorgen over klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit. Uit een recent onderzoek⁴¹ bleek dat 75 % van de jonge respondenten hun toekomst als “beangstigend” zou kenmerken. Tegelijkertijd bleek uit de studie dat de angst en zorgen over het klimaat samenhangen met de vermeend gebrekkige reactie van de regering en de daarmee gepaard gaande gevoelens van verraad. De verbintenissen die de EU is aangegaan om tegen 2050 klimaatneutraal te zijn en de doelen van het mondiale biodiversiteitskader van Kunming-Montreal te behalen zijn daarom ook belangrijk voor de geestelijke gezondheid van onze kinderen.

Digitale hulpmiddelen kunnen een positief effect hebben op de geestelijke gezondheid (bv. door toegang te bieden tot informatie, steungroepen en therapiediensten), maar kunnen ook negatieve gevolgen hebben voor de geestelijke gezondheid. Er moet werk worden gemaakt van een **veiligere en gezondere digitale ruimte voor kinderen**⁴². Dan hebben we het over: bescherming tegen ongepaste inhoud, het indringende verzamelen van informatie en agressieve onlinemarketing van ongezonde voeding, dranken, schoonheidsidealen en alcohol en tabak, verstandig gebruik van sociale media, het aanpakken van online seksueel misbruik van kinderen en van toegang tot illegale drugs en nieuwe psychoactieve stoffen, waarborgen tegen cyberpesten, haatzaaiende uitlatingen, overmatig schermgebruik en het digitaal bewerken van beelden, en maat houden bij het spelen van games, om zo dwangmatig gebruik en negatieve gevolgen voor het dagelijks leven te helpen voorkomen.

Met betrekking tot de fysieke en mentale ontwikkeling van kinderen⁴³ wordt in de **digitaaldienstenverordening**⁴⁴ erkend dat er bepaalde systeemrisico's zijn die voortvloeien uit het ontwerp of de werking van de diensten of systemen, met inbegrip van algoritmische systemen, met name van de diensten die zijn aangemerkt als “zeer grote onlineplatforms” of “zeer grote onlinezoekmachines”. Dergelijke risico's kunnen zich bijvoorbeeld voordoen als online-interfaces worden ontworpen die opzettelijk of onopzettelijk misbruik maken van de zwakke punten en de onervarenheid van minderjarigen of die verslavend gedrag kunnen veroorzaken.

Aan platforms die niet als “zeer groot” zijn aangemerkt, worden bij de digitaaldienstenverordening eveneens gerichte maatregelen opgelegd om **minderjarigen**

⁴¹ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2542519621002783>

⁴² [Creating a better Internet for kids | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](#).

⁴³ Artikel 34, lid 2, punten b) en d).

⁴⁴ [Digitaaldienstenverordening](#).

online beter te beschermen, bijvoorbeeld door hun interface of onderdelen daarvan standaard zo te ontwerpen dat het hoogste niveau van privacy, veiligheid en beveiliging voor minderjarigen wordt gewaarborgd, door normen voor de bescherming van minderjarigen vast te stellen of door deel te nemen aan relevante gedragscodes. Bovendien verbiedt de digitaaldienstenverordening aanbieders van onlineplatforms om onlinereclame op hun interface te tonen wanneer zij zich er met redelijke zekerheid van bewust zijn dat de afnemer van de dienst een minderjarige is.

De strategie voor een beter internet voor kinderen (BIK+)⁴⁵, die een aanvulling op de digitaal dienstenverordening vormt, biedt ondersteuning voor de geestelijke gezondheid van kinderen wanneer die online gaan, in de vorm van de **Safer Internet Centres** en het BIK-portaal, hetgeen een schat aan leeftijdsgeschiedte hulpmiddelen biedt voor kinderen, gezinnen en leerkrachten. Deze hulplijnen van de Safer Internet Centres bieden praktische ondersteuning en advies aan kinderen die online problemen ondervinden, zoals cyberpesten, grooming en verontrustende content, en aan hun ouders of verzorgers.

Kinderen bevinden zich in een kwetsbaardere situatie dan volwassenen als zij hun zorgen willen uiten. In overeenstemming met de EU-strategie voor de rechten van het kind zal de Commissie in 2024 een initiatief inzake geïntegreerde kindbeschermingssysteem presenteren, dat alle relevante autoriteiten en diensten ertoe zal aanzetten om beter samen te werken en de belangen van het kind vooropstelt. Bij de voorbereiding ervan zullen kinderen worden geraadpleegd, onder meer over geestelijke gezondheid, in het kader van het onlangs opgerichte EU-platform voor de participatie van kinderen. De **stem van kinderen moet worden gehoord** en hiervoor zijn gerichte instrumenten en initiatieven nodig. De Commissie zal de uitvoering van de **EU-strategie voor een doeltreffendere bestrijding van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen**⁴⁶ ondersteunen door de preventie, de bijstand aan slachtoffers en de inspanningen voor onderzoek en vervolging te verbeteren. Om de specifieke **uitdagingen voor kinderen en jongeren** die in landelijke of afgelegen gebieden wonen en die bijzonder zwaar worden getroffen door een gebrek aan ondersteuningsdiensten voor geestelijke gezondheid aan te pakken, zal de Commissie specifieke acties in het EU-actieplan voor het platteland opnemen. Dat zal ervoor zorgen dat het **Europees Solidariteitskorps** blijft bijdragen aan activiteiten met betrekking tot de preventie, bevordering en ondersteuning op gezondheidsgebied, in overeenstemming met het HealthyLifeStyle4All-initiatief⁴⁷, met speciale aandacht voor kwetsbare of kansarme bevolkingsgroepen.

Preventie en vroegtijdige interventies door beroepsbeoefenaars die met kinderen werken, zoals leerkrachten, kunnen de weerbaarheid van kinderen en jongeren op het gebied van geestelijke gezondheid bevorderen en potentiële schade beperken, met name door hun een stem te geven. Kinderdagverblijven en scholen vormen een ideale omgeving om jonge

⁴⁵ Een digitaal decennium voor kinderen en jongeren: de nieuwe Europese strategie voor een beter internet voor kinderen (BIK+), COM(2022) 212 final.

⁴⁶ EU-strategie voor een doeltreffendere bestrijding van seksueel misbruik van kinderen (europa.eu)

⁴⁷ The HealthyLifestyle4All Initiative | Sport (europa.eu).

kinderen uit te rusten met de vaardigheden om hun emoties te reguleren en hun inzicht in geestelijke gezondheid te ontwikkelen, vaardigheden zoals empathie te ontwikkelen en zelfbewustzijn en zelfvertrouwen op te bouwen. Hiervoor is goed opgeleid personeel nodig; een waardevolle investering die de stigmatisering van geestelijke gezondheidsproblemen kan helpen tegengaan en een veerkrachtigere en hechtere samenleving tot stand kan helpen brengen. Gebleken is dat initiatieven op school, waaronder holistische benaderingen van geestelijke gezondheid, de geestelijke gezondheid, cognitieve vaardigheden, aandachtsspanne, schoolresultaten en stressbestendigheid van leerlingen verbeteren⁴⁸. Child **Helpline** International⁴⁹ biedt ondersteuning voor de geestelijke gezondheid van kinderen, waaronder emotionele, psychologische en soms juridische ondersteuning voor kinderen die contact opnemen met de hulplijn.

De Commissie zal de lidstaten ondersteunen bij de uitvoering van de **Europese kindergarantie**, in overeenstemming met hun nationale actieplannen en aan de hand van EU-fondsen, met name het Europees Sociaal Fonds Plus, en door de uitwisseling van goede praktijken tussen de kindergarantiecoördinatoren te faciliteren. Landen zullen daarnaast worden ondersteund bij hun inspanningen op nationaal niveau om de capaciteitsopbouw wat betreft gezondheidswerkers en andere beroepsbeoefenaars op te voeren, en zij zullen gebruik kunnen maken van de financiële mogelijkheden van de EU-begroting om meer actie te ondernemen op het gebied van preventie en vroegtijdige interventies buiten de gezondheidssector, namelijk in het onderwijs. De Commissie zal ook de **voortgang monitoren** via het Europees Semester.

De Commissie zal het werk in het kader van de **EU-strategie voor jongeren (2019-2027)**⁵⁰ voortzetten voor betere geestelijke gezondheid en beter welzijn en om stigmatisering een halt toe te roepen.

De Commissie zal de bevordering van geestelijke gezondheid in het onderwijs versterken door de uitvoering van het initiatief inzake **trajecten naar succes op school**⁵¹ te ondersteunen. De deskundigengroep van de Commissie voor ondersteunende leeromgevingen voor groepen die het risico lopen om slecht te presteren en voor de bevordering van het welzijn op school zal in 2024 richtsnoeren ontwikkelen voor een systemische, volledige **schoolbrede benadering van welzijn** voor beleidsmakers op lokaal, regionaal en nationaal niveau evenals voor scholen⁵². De Commissie zal een **toolkit** voor zelfbeoordeling en zelfverbetering inzake **welzijn op school** voorstellen en aanbevelingen doen voor bewustmakingsactiviteiten op nationaal en EU-niveau. Er zullen financieringsmogelijkheden

⁴⁸ [How school systems can improve health and well-being: topic brief: mental health \(who.int\)](#).

⁴⁹ [Home - Child Helpline International: funded under the Citizens, Equality, Rights and Values programme.](#)

⁵⁰ [EUR-Lex — 42018Y1218\(01\) — NL — EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

⁵¹ [EUR-Lex — 32022H1209\(01\) — NL — EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

⁵² Deze richtsnoeren moeten geestelijk welzijn en het voorkomen van pesten omvatten, en moeten ook de werkgerelateerde stress voor leerkrachten evenals geweld behandelen, alsook het pesten van leerkrachten als onderdeel van een schoolbrede aanpak. Link: <https://osha.europa.eu/en/publications/occupational-safety-and-health-and-education-whole-school-approach#:~:text=A%20Whole%2DSchool%20Approach%20to,pupils%20in%20school%20safety%20management>

voor projecten beschikbaar zijn via Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps om de geestelijke gezondheid en het welzijn van jongeren te bevorderen, en via de langdurige opleidings- en samenwerkingsactiviteit op het gebied van “**geestelijke gezondheid in jeugdwerk**” in het kader van Erasmus+ zal het aanbieden van voorlichting en het ontwikkelen van de kennis over geestelijke gezondheid worden voortgezet.

VLAGGENSCHIPINITIATIEVEN

7. NETWERK VOOR GEESTELIJKE GEZONDHEID VAN KINDEREN EN JONGEREN

- In 2024 zal de Commissie steun verlenen aan de oprichting van een netwerk voor geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren, voor de uitwisseling van informatie, wederzijdse ondersteuning en voorlichting via jongerenambassadeurs⁵³.

8. BLIK VAN 360° OP DE GEZONDHEID VAN KINDEREN

- In 2023 zal de Commissie een **preventie-toolkit** ontwikkelen die bedoeld is voor preventie evenals vroegtijdige interventie voor kinderen die risico lopen, en waarmee er aandacht komt voor de dwarsverbanden tussen geestelijke en lichamelijke gezondheid en voor belangrijke gezondheidsdeterminanten⁵⁴. Er zal bijzondere aandacht worden besteed aan de risico's van pesten in onderwijsomgevingen.

9. VLAGGENSCHIPINITIATIEF “YOUTH FIRST” (EEN INSTRUMENT VOOR TECHNISCHE ONDERSTEUNING 2023⁵⁵)

- In 2023 zal de Commissie **hulpmiddelen voor kinderen en jongeren** ontwikkelen om bijvoorbeeld een gezonde levensstijl te bevorderen en de preventie van geestelijke gezondheidsproblemen actief aan te pakken in nauwe samenwerking met kinderen en jongeren⁵⁶ (2 miljoen euro).

10. GEZOND SCHERMGEBRUIK, GEZONDE JONGEREN

De Commissie ondersteunt de volgende activiteiten:

- voortzetting van de uitvoering van de strategie voor een beter internet voor kinderen (BIK+)⁵⁷;
- praktische richtsnoeren voor autoriteiten om de **bescherming van kinderen in de digitale wereld** te verbeteren, aangevuld met monitoring van de gevolgen van de digitale transformatie voor het welzijn van kinderen via het portaal voor een beter internet voor kinderen;
- een **gedragscode inzake leeftijdsgeschiedt ontwerp**⁵⁸ die de Commissie zal bevorderen voortbouwend op de nieuwe regels van de digitaaldienstenverordening;

⁵³ In het kader van het initiatief “Samen gezonder” en gefinancierd in het kader van het [EU4Health-programma](#).

⁵⁴ In het kader van het initiatief “Samen gezonder” en gefinancierd in het kader van het [EU4Health-programma](#).

⁵⁵ 2 miljoen EUR in het kader van het [werkprogramma van het TSI 2023](#); het project zal in het najaar van 2023 van start gaan.

⁵⁶ De Commissie zal samen met Unicef [technische steun](#) verlenen aan Cyprus, Italië, Slovenië en Andalusië om de samenwerking te verbeteren tussen verschillende sectoren: gezondheidszorg, onderwijs, sociale diensten en kinderschermingsstelsels.

⁵⁷ [Strategie voor een beter internet voor kinderen](#).

⁵⁸ De gedragscode inzake leeftijdsgeschiedt ontwerp zal de uitvoering van artikel 28 van de digitaaldienstenverordening ondersteunen en als code in de zin van artikel 45 van de digitaaldienstenverordening worden erkend.

- de voortzetting en intensivering van de inspanningen in het kader van de **gedragscode voor de bestrijding van illegale haatzaaiende uitlatingen op het internet**, overeenkomstig de digitale dienstenverordening⁵⁹, vergemakkelijken.

De Commissie spoort de lidstaten aan om samen te werken aan beleid en initiatieven gericht op de specifieke uitdagingen in verband met **de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren**, en daarbij specifieke aandacht te besteden aan de verbanden tussen geestelijke gezondheidsproblemen en gezondheidsdeterminanten en het gebruik van digitale hulpmiddelen. De Commissie verzoekt de lidstaten om kinderen in hun nationale strategieën voor geestelijke gezondheid als prioritaire doelgroep aan te wijzen en netwerken op te zetten met gezinnen, scholen, jongeren en andere belanghebbenden en instellingen die bij de geestelijke gezondheid van kinderen betrokken zijn. De lidstaten wordt met klem verzocht ervoor te zorgen dat **kinderen** betere toegang tot diensten voor geestelijke gezondheidszorg krijgen, en ervoor te zorgen dat zij gelijke en gemakkelijke toegang tot gezonde voeding en regelmatige lichaamsbeweging hebben, in een veilige en ondersteunende omgeving kunnen leven en beschermd zijn tegen alcohol-, tabaks- en drugsgebruik en de negatieve gevolgen van het gebruik van digitale middelen. De lidstaten wordt verzocht de **innovatieve benaderingen en beste praktijken toe te passen** die in het kader van het initiatief “Samen gezonder” met betrekking tot de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren zijn vastgesteld, en deel te nemen aan de samenwerking uit hoofde van het initiatief om **de gevolgen van gezondheidsdeterminanten**, waaronder economische, commerciële, sociale en milieudeterminanten, en de gevolgen van de digitale transformatie voor de geestelijke gezondheid en het welzijn van kinderen en jongeren, aan te pakken.

d. Hulp aan de meest behoeftigen

Geestelijke gezondheidsproblemen worden in verband gebracht met tal van vormen van ongelijkheid en mensen in **kwetsbare situaties** verdienen speciale aandacht. Mensen kunnen tot een of meer kwetsbare groepen tegelijkertijd behoren, zoals alleenstaande moeders die in armoede leven of mensen met een handicap die herstellen van een ernstige ziekte.

Tegen de achtergrond van moeilijke demografische veranderingen moeten **diensten op het gebied van geestelijke gezondheid, maatschappelijke dienstverlening en langdurige zorg** toegankelijk, betaalbaar, geïntegreerd⁶⁰, gemeenschapsgericht en gebruikersvriendelijk zijn. **Ouderen**⁶¹ moeten in staat worden gesteld gezonde en actieve levens te leiden, hun eigen

⁵⁹ De Europese Raad voor digitale diensten is in principe betrokken bij elke gedragscode inzake digitale diensten.

⁶⁰ Een geïntegreerd zorgstelsel voor ouderen houdt in dat oudere volwassenen de gezondheidszorg krijgen die zij nodig hebben, waar en wanneer zij die nodig hebben: [Ageing and Health unit \(who.int\)](#).

⁶¹ In 2021 was meer dan 20,8 % van de EU-bevolking ouder dan 65 jaar, een cijfer dat naar verwachting zal stijgen tot 30,3 % in 2058: [Conclusies van de Raad over het integreren van de vergrijzing in het overheidsbeleid](#).

geestelijke gezondheid in de hand te houden, hun sociale interacties uit te breiden⁶² en eenzaamheid te verminderen. Creatieve oplossingen zoals intergenerationele huisvesting moeten worden gestimuleerd.

De Commissie brengt onder de aandacht dat **eenzaamheid en sociaal isolement** moeten worden aangepakt om een goede geestelijke gezondheid te bevorderen⁶³, en zal de lidstaten ondersteunen door beste praktijken te verzamelen en over te dragen via het EU-portaal voor beste praktijken.

Vrouwen lopen bijna twee keer zoveel kans op depressie als mannen. Dit is te wijten aan een groot aantal factoren, waaronder factoren van biologische aard, leefomstandigheden en culturele stressfactoren⁶⁴.

Slachtoffers van **gendergerelateerd geweld** zijn extra kwetsbaar. De Commissie zal de bescherming en ondersteuning van **slachtoffers van gendergerelateerd geweld**, waaronder cybergeweld, verbeteren door uitvoering te geven aan de verplichtingen die de EU zal hebben in het kader van het **Verdrag van Istanbul**⁶⁵ en de toekomstige richtlijn van de EU inzake **geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld**⁶⁶. De Commissie zal zich buigen over de preventie en bestrijding van **schadelijke praktijken tegen vrouwen en meisjes**⁶⁷ en een EU-netwerk voor de preventie van **gendergerelateerd en huiselijk geweld** opzetten. **Postnatale depressie** en andere geestelijke gezondheidsproblemen die zich tijdens en na de zwangerschap kunnen voordoen, moeten worden aangepakt om de geestelijke gezondheid van zowel kinderen als vrouwen te beschermen⁶⁸. In het kader van het door de EU gefinancierde HappyMums-project⁶⁹ zullen de fysiologische mechanismen worden onderzocht om doeltreffende, wetenschappelijk onderbouwde klinische interventies mogelijk te maken. Uitdagingen zoals ongelijke toegang tot werk, met inbegrip van tijdelijke contracten en/of het verkrijgen van een gelijke beloning, ongelijke verdeling van huishoudelijke en gezinstaken en mantelzorg, en de economische druk en afhankelijkheid die vrouwen ervaren, moeten ook worden aangepakt. De Commissie zal de situatie helpen verbeteren door ervoor te zorgen dat de lidstaten de EU-wetgeving inzake gelijke kansen en gelijke behandeling van vrouwen en mannen in werkgelegenheid en beroep, inzake het evenwicht tussen werk en privéleven voor ouders en mantelzorgers en inzake loontransparantie volledig en correct omzetten en toepassen.

Discriminatie op grond van seksuele geaardheid, genderidentiteit, genderexpressie, handicaps of geslachtskenmerken kan ook gevolgen hebben voor de geestelijke gezondheid, met name bij jongeren. Psychische problemen als gevolg van ervaringen met marginalisering,

⁶² [Conclusies van de Raad over mensenrechten, participatie en het welzijn van ouderen in het tijdperk van digitalisering.](#)

⁶³ [Loneliness \(europa.eu\).](#)

⁶⁴ [WMH REVIEW FINAL \(who.int\).](#)

⁶⁵ Verdrag van Istanbul: [Action against violence against women and domestic violence.](#)

⁶⁶ [EUR-Lex - 52022PC0105 - NL - EUR-Lex \(europa.eu\).](#)

⁶⁷ [Werkprogramma van de Commissie voor 2023.](#)

⁶⁸ <https://cordis.europa.eu/project/id/101057390>

⁶⁹ [HappyMums project.](#)

discriminatie en stigmatisering (“minderhedenstress”) vergroten het risico op suïcidaal gedrag, zelfbeschadiging of depressie, en moeten worden aangepakt in overeenstemming met de strategie voor gelijkheid van lhbtq’ers 2020-2025⁷⁰.

Het fysieke en seksuele geweld en de bedreigingen waarmee **slachtoffers van mensenhandel** te maken hebben, hebben langdurige gevolgen voor de geestelijke gezondheid⁷¹. In de richtlijn inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel wordt aandacht besteed aan de specifieke behoeften van slachtoffers met geestelijke gezondheidsproblemen en wordt voorzien in gespecialiseerde gezondheidsdiensten en langdurige hulp richting herstel en rehabilitatie. De Commissie faciliteert en bevordert programma’s om slachtoffers te ondersteunen bij hun herstel en re-integratie⁷², zoals gezondheids- en psychologische diensten, via het Fonds voor asiel, migratie en integratie⁷³.

Veel gezondheidsproblemen kunnen leiden tot geestelijke gezondheidsproblemen, of die problemen verergeren. Dit komt bijvoorbeeld bij **kankerpatiënten** voor, aangezien kanker de op een na belangrijkste doodsoorzaak is. Kanker geeft niet alleen lichamelijke klachten, maar is ook van invloed op de geest en het psychische welzijn, en leidt vaak tot depressies en angstgevoelens.

Handicaps kunnen er vaak voor zorgen dat mensen een hoger risico lopen op het ontwikkelen van geestelijke gezondheidsproblemen en daarom kan het nodig zijn benaderingen aan te passen in overeenstemming met de strategie inzake de rechten van **personen met een handicap**⁷⁴, waarin acties worden benoemd die met name relevant zijn voor personen met een mentale of verstandelijke handicap, zoals het bevorderen bij de lidstaten van goede praktijken op het gebied van geestelijke gezondheid die in de lijn liggen van het idee van de-institutionalisering.

Autonomie, onafhankelijkheid en deelnemen aan de samenleving zijn van belang voor de geestelijke gezondheid, met name voor ouderen en personen met een handicap. Daarom is het dan ook van cruciaal belang te zorgen voor toegankelijkheid in fysieke, sociale en financiële opzichten, onder meer door de toegang tot de arbeidsmarkt te verbeteren en de terugkeer naar het werk te vergemakkelijken. Twee van de richtsnoeren voor werkgevers van het werkgelegenheidspakket voor personen met een handicap zijn gewijd aan het werken met chronische aandoeningen en de terugkeer naar het werk⁷⁵. De Commissie zal daarnaast vóór eind 2023 richtsnoeren aan de lidstaten verstrekken met betrekking tot **zelfstandig wonen en inclusie** in de gemeenschap, en in 2024 een kader voor hoogwaardige sociale diensten voor personen met een handicap presenteren, waarin geestelijke gezondheid aan bod komt.

⁷⁰ [Een Unie van gelijkheid:strategie voor gelijkheid van lhbtq’ers 2020-2025](#).

⁷¹ [Study on the economic, social and human costs of trafficking in human beings within the EU - Bureau voor publicaties van de EU \(europa.eu\)](#).

⁷² In overeenstemming met de [EU-strategie voor de bestrijding van mensenhandel 2021-2025](#).

⁷³ [Asylum, Migration and Integration Fund \(2021-2027\) \(europa.eu\)](#).

⁷⁴ In 2021 heeft de Europese Commissie de [strategie inzake de rechten van personen met een handicap 2021-2030](#) vastgesteld in overeenstemming met het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, waarbij de EU en de lidstaten partij zijn.

⁷⁵ [Werkgelegenheidspakket voor personen met een handicap](#).

De symptomen van langdurige gezondheidsklachten na een COVID-19-besmetting, algemeen bekend als **“long COVID”**, hebben naar verluidt negatieve gevolgen voor de geestelijke gezondheid⁷⁶ en een slechte geestelijke gezondheid kan het risico op het ontwikkelen van long COVID vergroten. De Commissie zal in 2023 **met deskundigen van de lidstaten een netwerk voor “long COVID”** opzetten.

Vluchtelingen en ontheemden, met name degenen die oorlog, vervolging of conflicten moesten ontvluchten (zoals ontheemden uit Oekraïne) zijn gevoeliger voor geestelijke gezondheidsproblemen⁷⁷ en er moet vroeg worden ingegrepen om hun leed te verzachten. In dit verband zal de Commissie blijven bijdragen aan de versterking van de psychosociale ondersteuning voor ontheemden en met name aan de verlening van psychologische eerste hulp aan mensen die getroffen zijn door de Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne⁷⁸.

De Commissie zal in het kader van het Fonds voor asiel, migratie en integratie⁷⁹ een oproep tot het indienen van voorstellen lanceren om de obstakels weg te nemen die migranten tegenkomen als zij toegang tot gezondheidsdiensten willen krijgen, met inbegrip van geestelijke gezondheidsdiensten en psychologische ondersteuning.

Geestelijke gezondheidsproblemen komen vaak voor bij **mensen die dakloos zijn**⁸⁰ en langdurige en terugkerende dakloosheid maken geestelijke gezondheidsproblemen en klachten door handicaps erger. In het kader van het **Europees platform voor de bestrijding van dakloosheid** komen geestelijke gezondheidsproblemen aan bod.

Roma lopen mogelijk een groter risico op geestelijke gezondheidsproblemen, gezien hun vaak ingewikkelde situatie als gevolg van een lage sociaaleconomische status, moeilijke omstandigheden en uitsluiting, gebrekkige toegang tot onderwijs en werk, ontoereikende huisvesting, segregatie, uitsluiting en discriminatie, ook op gezondheidsgebied. Het strategisch EU-kader voor gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma omvat de sectorale doelstelling om de gezondheid van de Roma te verbeteren en de effectieve gelijke toegang tot hoogwaardige gezondheidszorg en sociale dienstverlening te verbeteren⁸¹.

Slachtoffers van misdrijven, met name slachtoffers van misdrijven die aanzienlijke schade hebben geleden als gevolg van de ernst van het misdrijf of vanwege hun persoonlijke situatie, zoals slachtoffers van terrorisme, slachtoffers van mensenhandel, slachtoffers van haatmisdrijven, kindslachtoffers of andere slachtoffers die psychologische bijstand nodig hebben, moeten kosteloos en zo lang als nodig toegang tot dergelijke bijstand hebben. In het

⁷⁶ [Long COVID and mental health correlates: a new chronic condition fits existing patterns - PubMed \(nih.gov\)](#).

⁷⁷ Volgens de WHO zullen naar schatting 1 op de 5 mensen die nu met de verwoestingen van oorlog te maken hebben, te maken krijgen met een psychische aandoening in de komende 10 jaar, en 1 op de 10 mensen met een ernstige aandoening zoals een posttraumatische stressstoornis of psychose.

⁷⁸ Zie het vlaggenschipinitiatief betreffende geestelijke gezondheidszorg voor ontheemde en getroffen Oekraïense mensen.

⁷⁹ [Asylum, Migration and Integration Fund \(2021-2027\) \(europa.eu\)](#).

⁸⁰ Nicholas Pleace (2023) “Social and healthcare services for homeless people”: een in het kader van het Europees platform voor de bestrijding van dakloosheid te publiceren discussienota.

⁸¹ https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf

kader van de komende **herziening van de richtlijn slachtofferrechten**⁸² werkt de Commissie aan het verbeteren van de toegang van slachtoffers tot psychologische bijstand, met name door psychologische bijstand zo lang als nodig gratis te maken voor alle slachtoffers die dergelijke bijstand nodig hebben.

Mensen die **in landelijke of afgelegen gebieden wonen**, zoals landbouwers, hebben specifieke geestelijke gezondheidsproblemen omdat zij mogelijk sociale aansluiting missen en gebrekkige toegang tot geestelijke gezondheidszorg hebben. Het zelfmoordpercentage onder landbouwers ligt in bepaalde lidstaten 20 % hoger dan het nationale gemiddelde⁸³, en daarom zal steun worden verleend om ze te helpen weerbaarder te worden. Uit GLB-middelen kan bijvoorbeeld via landbouwbedrijfsadviesdiensten ondersteuning voor bewustmakingsactiviteiten worden gefinancierd, waaronder op het gebied van geestelijke gezondheid. Daarnaast kunnen ook andere fondsen worden gemobiliseerd, zoals het Europees Sociaal Fonds+ of het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, om de investeringen in maatschappelijke hulpverlening in landelijke en afgelegen gebieden te vergroten en zo te waarborgen dat landbouwers en werknemers in de landbouw in nood, ongeacht hun woonplaats, van deze diensten gebruik kunnen maken.

VLAGGENSCHIPINITIATIEVEN

11. BESCHERMING VAN SLACHTOFFERS VAN MISDRIJVEN

- De Commissie zal ernaar streven tegen het tweede kwartaal van 2023 de toegang van slachtoffers van misdrijven tot psychologische ondersteuning en ondersteuning op het gebied van geestelijke gezondheid te verbeteren door de richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor **de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten** te herzien.

12. MISSIE INZAKE KANKER: PLATFORM VOOR JONGE KANKEROVERLEVERS

- De Commissie zal **jonge kankeroverlevers** een platform bieden om hen te helpen hun geestelijke gezondheid te verbeteren, via de missie inzake kanker van Horizon Europa⁸⁴.
- De Commissie zal de samenwerking tussen de lidstaten bij het verlenen van psychologische ondersteuning aan kankerpatiënten, hun verzorgers en naaste familieleden ondersteunen (8 miljoen euro)⁸⁵.

⁸² Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad (PB L 315 van 14.11.2012, blz. 57).

⁸³ Verslag uit 2018 van Santé publique France.

⁸⁴ [EU Mission: Cancer \(europa.eu\)](https://eumissioncancer.eu).

⁸⁵ Financiële steun in het kader van het EU4Health-werkprogramma 2023: “CR-g-23-19.01 action grants on mental health challenges for cancer patients and survivors”.

De Commissie spoort de lidstaten aan de toegang te verbeteren tot digitale hulpmiddelen die bewezen bruikbaar zijn voor ouderen, ten behoeve van hun geestelijke gezondheid en om hen te helpen deel te nemen aan het sociale leven. De lidstaten worden gestimuleerd gegevens te verzamelen over de geestelijke gezondheidstoestand van mensen in kwetsbare situaties, met inbegrip van daklozen, en over de toegankelijkheid van diensten in gemarginaliseerde en afgelegen en achtergestelde gebieden. De Commissie dringt er bij de lidstaten op aan onbelemmerde gelijke toegang tot hoogwaardige en betaalbare gezondheidszorg en sociale diensten te waarborgen, met name voor de groepen die de grootste risico's lopen of in gemarginaliseerde of afgelegen plaatsen wonen⁸⁶, en de specifieke situatie van de Roma aan te pakken door hun toegang tot geestelijke gezondheidszorg en primaire preventiemaatregelen te verbeteren, bijvoorbeeld met bewustmakingscampagnes. Daarnaast dringt de Commissie er bij de lidstaten op aan goede praktijken gericht op de-institutionalisering toe te passen, ook waar het gaat om kinderen, en de overgang naar gemeenschapsgerichte diensten te bevorderen.

e. Aanpakken van psychosociale risico's op het werk

Mensen besteden een aanzienlijk deel van hun tijd op het werk en een goede werkomgeving is van cruciaal belang voor de gezondheid. Stress en psychosociale risico's op het werk kunnen gevolgen hebben voor de geestelijke gezondheid en leiden tot verminderde werktevredenheid, conflicten, lagere productiviteit, ziekteverzuim en een hoger verloop. Geestelijke gezondheid is een fundamentele voorwaarde voor arbeidsvermogen, competentie en productiviteit. Toch geeft om en bij de helft van de werknemers in Europa aan dat stress op het werk voor hen heel gewoon is en dat ongeveer de helft van hun verzuim mede te wijten is aan stress. Tegelijkertijd behoren psychosociale risico's en werkgerelateerde stress tot de meest problematische kwesties op het gebied van veiligheid en gezondheid op het werk.

Nieuwe vormen van werk als gevolg van de **digitalisering** en versneld door de **COVID-19-pandemie** (zoals platformwerk en telewerk) hebben gevolgen gehad voor de geestelijke gezondheid van werknemers, ook al zou de flexibiliteit van dergelijke vormen van werk ook nuttig kunnen blijken. Essentiële arbeidskrachten, en met name gezondheidswerkers en maatschappelijk werkers, leken het grootste risico te lopen te worden blootgesteld aan werkgerelateerde psychosociale risico's in de context van na de pandemie⁸⁷.

Werkgevers spelen een belangrijke rol bij het waarborgen van de veiligheid en gezondheid van werknemers, zoals bepaald in de **EU-wetgeving inzake veiligheid en gezondheid op het**

⁸⁶ Bij wijze van voorbeeld, zoals uiteengezet in de [aanbeveling van de Raad inzake gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma](#).

⁸⁷ Zie <https://osha.europa.eu/en/publications/osh-pulse-occupational-safety-and-health-post-pandemic-workplaces>

werk⁸⁸. De Commissie heeft psychosociale risico's en geestelijke gezondheid op het werk steeds behandeld binnen de strategische kaders voor gezondheid en veiligheid op het werk⁸⁹. In de mededeling over een strategisch EU-kader voor gezondheid en veiligheid op het werk 2021-2027 worden geestelijke gezondheid en psychosociale risico's specifiek uitgelicht⁹⁰.

Daarnaast zijn de noodzaak om na te denken over de te volgen koers met betrekking tot het **recht om offline te zijn**, dat een integrale rol vervult bij het terugdringen van werkgerelateerde stress en het bevorderen van een beter evenwicht tussen werk en privéleven, het **recht om terug aan het werk te kunnen** na geestelijke gezondheidsproblemen en een psychologisch veilige werkomgeving van cruciaal belang om de geestelijke gezondheid te bevorderen en een inclusievere samenleving tot stand te brengen.

De Commissie is ingenomen met het werkprogramma 2022-2024 van de Europese branche-overkoepelende sociale partners en met de lopende onderhandelingen over een nieuwe overeenkomst inzake telewerken en het recht om offline te zijn, die moet worden voorgesteld met het oog op goedkeuring in de vorm van een juridisch bindende overeenkomst die via een richtlijn ten uitvoer wordt gelegd. De Commissie zal de **sociale partners blijven ondersteunen** bij hun inspanningen om te onderhandelen over een nieuwe overeenkomst inzake telewerken en het recht om offline te zijn, door besprekingen en het vaststellen van beste praktijken te vergemakkelijken, en door bestaande praktijken en regels met betrekking tot het recht om offline te zijn te beoordelen. De lopende onderhandelingen van de sociale partners houden verband met de resolutie van het Europees Parlement van januari 2021 over het recht om offline te zijn, waaraan de Commissie gevolg wil geven.

De Commissie zal ervoor zorgen dat EU-OSHA⁹¹ de laatste hand legt aan het overzicht betreffende gezondheid en veiligheid op het werk en **digitalisering**, dat betrekking heeft op geestelijke gezondheid op het werk, en een overzicht opstelt betreffende gezondheid en veiligheid op het werk wat betreft psychosociale en geestelijke gezondheid op het werk, met inbegrip van informatie over goede praktijken inzake terugkeer naar het werk en werken met geestelijke gezondheidsproblemen, alsook een overzicht betreffende gezondheid en veiligheid op het werk in de gezondheids- en zorgsector. De Commissie zal ervoor zorgen dat EU-OSHA geactualiseerde richtsnoeren verstrekt naar aanleiding van de publicatie uit 2018 getiteld "Gezonde werknemers en florerende bedrijven – een praktische handleiding voor welzijn op het werk"⁹² en dat het een project uitvoert met betrekking tot goede praktijken om werknemers met werkgerelateerde of niet-werkgerelateerde geestelijke

⁸⁸ [Wetgeving inzake veiligheid en gezondheid | Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk \(europa.eu\)](#). De kaderrichtlijn inzake gezondheid en veiligheid op het werk (89/391/EEG) legt de werkgever de verplichting op om de veiligheids- en gezondheidsrisico's voor werknemers, met inbegrip van de psychosociale risico's, te evalueren en beschermende maatregelen te nemen. In de richtlijn beeldschermapparatuur (90/270/EEG), de richtlijn inzake de werkplek (89/654/EEG) en de richtlijn inzake de preventie van scherpe letsels in de ziekenhuis- en gezondheidszorgbranche (2010/32/EU) komen eveneens aspecten van werk aan bod die relevant zijn voor psychosociale risico's.

⁸⁹ Bijvoorbeeld COM(2002) 118; COM(2007) 62 definitief; COM(2014) 0332.

⁹⁰ COM(2021) 323 final.

⁹¹ [Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk \(europa.eu\)](#).

⁹² [Gezonde werknemers en florerende bedrijven – een praktische handleiding voor welzijn op het werk](#).

gezondheidsproblemen te ondersteunen om aan het werk te blijven of met succes terug te keren naar het werk na een ziekteverzuim, waarover tegen 2024 verslag moet worden uitgebracht.

Tijdens de top over veiligheid en gezondheid op het werk (VGW), die op 15 en 16 mei 2023 werd gehouden door het Zweedse voorzitterschap en de Europese Commissie, werden psychosociale risico's en geestelijke gezondheid op het werk aangemerkt als groeiende zorgen op het gebied van gezondheid en veiligheid op het werk die nader moeten worden bestudeerd⁹³. De Commissie zal gevolg geven aan deze conclusies van de top om de geestelijke gezondheid op het werk te verbeteren, met volledige inachtneming van het beginsel van tripartiet overleg. Zij zal ook **doorgaan met de herziening** van de richtlijn betreffende arbeidsplaatsen (89/654/EEG)⁹⁴ en de richtlijn inzake het werken met beeldschermapparatuur (90/270/EEG)⁹⁵. Tot slot zal de Commissie de uitvoering van de **Europese zorgstrategie**⁹⁶ ondersteunen met acties die bijdragen tot het geestelijk welzijn van mantelzorgers en de ontvangers van die zorg.

VLAGGENSCHIPINITIATIEVEN⁹⁷

13. INITIATIEF OP EU-NIVEAU INZAKE PSYCHOSOCIALE RISICO'S

- De Commissie zal een intercollegiale toetsing uitvoeren van wetgevings- en handhavingsbenaderingen voor de aanpak van **psychosociale risico's op het werk** in de lidstaten, om, afhankelijk van de resultaten ervan en de inbreng van de sociale partners, een initiatief op EU-niveau inzake psychosociale risico's op de middellange termijn op te zetten.

14. EU-CAMPAGNES BETREFFENDE DE WERKPLEK

- **De EU-brede EU-OSHA-campagne voor een gezonde werkplek - veilig en gezond werk in het digitale tijdperk**, met aandacht voor geestelijke gezondheid op het werk (2023-2025);
- een **EU-brede EU-OSHA-campagne voor een gezonde werkplek over psychosociale risico's en geestelijke gezondheid op het werk**, met nadruk op nieuwe en over het hoofd geziene beroepssectoren, waaronder de landbouw en de bouw, en groepen zoals laaggeschoolde, migrerende of jonge werknemers (2026-2027/28).

De lidstaten worden aangemoedigd om met steun uit het gemeenschappelijk landbouwbeleid meer bekendheid te geven aan de geestelijke gezondheidsproblemen van **landbouwers en de bevolking in plattelandsgebieden** en beleidsmaatregelen en beste praktijken te ontwikkelen en uit te voeren om de nadruk te verschuiven naar preventie en de

⁹³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10582#navItem-1>

⁹⁴ [Richtlijn van de Raad betreffende minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor arbeidsplaatsen.](#)

⁹⁵ [Richtlijn van de Raad inzake het werken met beeldschermapparatuur.](#)

⁹⁶ [European Care Strategy.](#)

⁹⁷ Financiële steun uit de begroting van EU-OSHA.

weerbaarheid van essentiële werknemers, waaronder gezondheidswerkers, leerkrachten en landbouwers. Om de lidstaten te helpen zal de Commissie ervoor zorgen dat EU-OSHA een verslag opstelt **over psychosociale risico's in de landbouwsector**.

De lidstaten worden ook aangemoedigd om het gebruik van de SLIC-richtsnoeren⁹⁸ met betrekking tot de preventie van psychosociale risico's verder te bevorderen met het oog op doeltreffendere monitoring en inspecties van de verplichtingen op het gebied van gezondheid en veiligheid op het werk in dit verband, en om deel te nemen aan SLIC-opleidingsevenementen voor arbeidsinspecteurs.

f. Hervorming van stelsels voor geestelijke gezondheidszorg en verbetering van de toegang tot behandeling en zorg

Gezondheidszorgstelsels moeten hun capaciteit versterken om het voortouw te nemen bij maatregelen op het gebied van geestelijke gezondheid, van preventie tot vroegtijdige interventie, diagnose, behandeling en beheer van zorg en ondersteuning voor de re-integratie van patiënten. Hervorming van stelsels voor geestelijke gezondheidszorg en verbetering van de toegang tot behandeling en zorg is daarom een belangrijke doelstelling.

Ieders recht op tijdige toegang tot betaalbare preventieve en curatieve zorg van goede kwaliteit is een van de belangrijkste beginselen van de Europese pijler van sociale rechten. Veel mensen in de EU die met geestelijke gezondheidsproblemen te maken hebben, hebben geen gemakkelijke en gelijke toegang tot ondersteuning en dit leidt vaak tot kosten die voor velen niet draaglijk zijn. Er bestaan verschillen tussen en binnen de lidstaten wat betreft de mate waarin de gezondheidsstelsels aan de behoeften van mensen met geestelijke gezondheidsproblemen tegemoet kunnen komen⁹⁹. Ongelijkheden in verband met gender, etniciteit, geografische locatie, met inbegrip van de kloof tussen stad en platteland, onderwijs, leeftijd en seksuele geaardheid, genderidentiteit of genderexpressie en geslachtskenmerken hebben veel invloed op de geestelijke gezondheid van de bevolking en de toegang van burgers tot adequate zorg.

Het is van essentieel belang om **beste praktijken en innovatieve oplossingen** vast te stellen om de beschikbaarheid, kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid van geestelijke gezondheidszorg te verbeteren. Om iets aan de bestaande **ongelijkheden** te doen, moet er zorg op maat worden verleend aan mensen in kwetsbare situaties, waaronder ontheemden, vluchtelingen, migranten, personen met een handicap en lhbtq'ers. De bijzondere zorgbehoeften van patiënten met comorbiditeiten moeten ook worden aangepakt om de toegang tot doeltreffende behandelingen te vergemakkelijken, met name voor mensen met aan drugsgebruik gerelateerde stoornissen, in overeenstemming met de EU-drugsstrategie 2021-2025 en het bijbehorende actieplan.

⁹⁸ <https://osha.europa.eu/nl/legislation/guidelines/labour-inspectors-guide-assessing-quality-risk-assessments-and-risk-management-measures-regard-prevention-msds>

⁹⁹ Health at a Glance: Europe 2022 (zie voetnoot 37 op blz. 8).

Het verbeteren van de **opleiding van gezondheidswerkers** is van essentieel belang om hun vaardigheden en de kwaliteit van de zorg te blijven verbeteren, maar ook om stigmatisering en discriminatie terug te dringen en de weerbaarheid in een van de meest onder druk staande sectoren van de beroepsbevolking te vergroten. Het Europees Jaar van de Vaardigheden biedt belanghebbenden een unieke kans om opleidingen voor beroepsbeoefenaars op het gebied van geestelijke gezondheid te verbeteren.

Er moet worden gekeken naar mogelijkheden voor **het gebruik van digitale hulpmiddelen** (bv. telegeneeskunde, hulplijnen voor advies) voor mensen die betere informatie en zorg nodig hebben, waaronder in plattelandsgebieden.

Sociale zorginterventies vertegenwoordigen een innovatieve aanpak om het welzijn en de gezondheid, met inbegrip van geestelijke gezondheid, te verbeteren. Op individueel niveau bieden sociale zorginterventies mensen de kennis, de motivatie en het vertrouwen om hun eigen gezondheid en welzijn in de hand te houden en te verbeteren¹⁰⁰. Deze aanpak kan worden toegepast in de eerstelijnszorg, waarbij artsen of andere gezondheidswerkers activiteiten kunnen voorschrijven die aansluiten bij de behoeften en belangen van de betrokkene, zoals tijd doorbrengen in de natuur, sport, yoga of sociale en culturele activiteiten¹⁰¹.

De Commissie zal maatregelen blijven ontwikkelen om de lidstaten te ondersteunen bij het aanpakken van **onvervulde behoeften op het gebied van geneesmiddelen** en zal het **potentieel van telegeneeskunde** voor het verbeteren van de toegang tot geestelijke gezondheidsdiensten evalueren¹⁰². Er zal een **onderdeel geestelijke gezondheid** worden opgenomen in **de gezondheidsprofielen per land voor 2023** in het kader van het project “State of Health in the EU”. Daarnaast zal de Commissie een proces van vrijwillige samenwerking met de lidstaten starten (via de **open coördinatiemethode**) om de onderlinge verbanden tussen cultuur en geestelijke gezondheid te versterken. Tot slot zal het **potentieel van nieuwe technologieën** voor de preventie en behandeling van geestelijke gezondheidsproblemen worden onderzocht in de **deskundigengroep inzake de prestatiebeoordeling van gezondheidszorgstelsels**¹⁰³.

De gegevensverzameling en -monitoring moeten worden versterkt om geïnformeerde besluitvorming te vergemakkelijken. Er moeten nieuwe statistieken en indicatoren worden ontwikkeld die geleidelijk in de beleidsvorming moeten worden meegenomen om rekening te houden met kwesties als ongelijkheid, lichamelijke en geestelijke gezondheid en de waarde van de natuur voor mensen en om het effect van acties en financiering te kunnen beoordelen. Dit zal helpen om de vooruitgang op het gebied van welzijn te monitoren en het

¹⁰⁰ [Global developments in social prescribing - PubMed \(nih.gov\)](#).

¹⁰¹ [Systematic review of social prescribing and older adults: where to from here? - PubMed \(nih.gov\)](#).

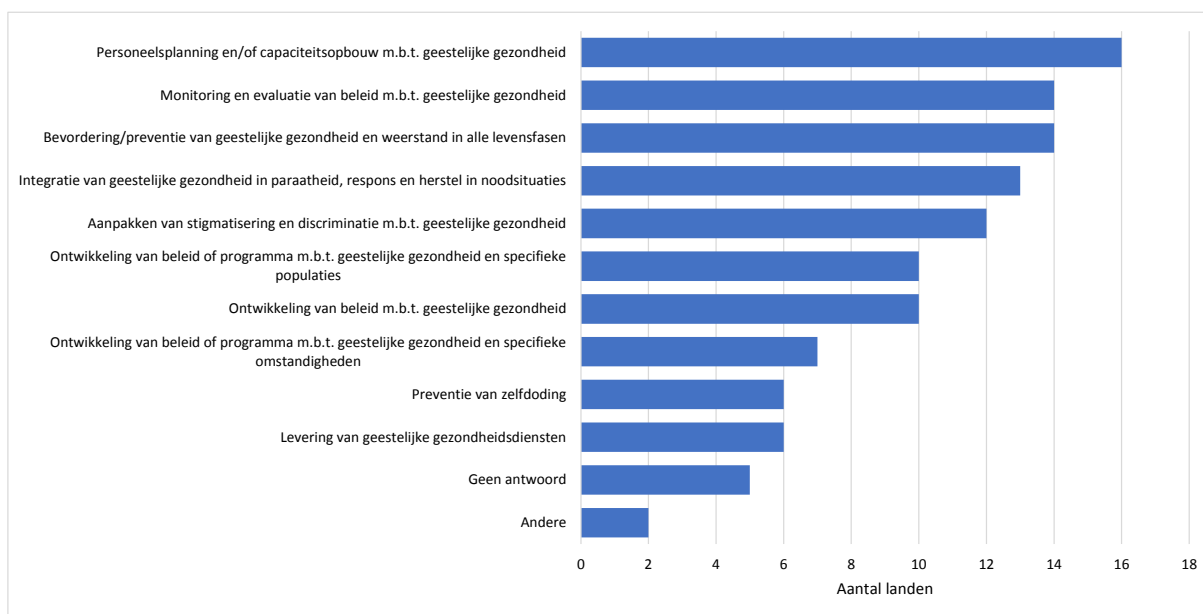
¹⁰² [EUR-Lex - 52012SC0414 - NL - EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

¹⁰³ Het verslag van de deskundigengroep “Mapping metrics of health promotion and disease prevention for health system performance assessment” bevat een casestudy over geestelijke gezondheid en beste praktijken op het gebied van sociale voorschriften.

gemakkelijker maken om politieke uitdagingen en de mogelijkheden om deze op een mens- en planeetgerichte manier aan te pakken, bespreekbaar te maken¹⁰⁴.

De lidstaten wezen reeds op een grote behoefte aan steun op het gebied van personeelsplanning in de geestelijke gezondheidszorg en/of capaciteitsopbouw, monitoring en evaluatie van het beleid inzake geestelijke gezondheid, en de bevordering en preventie van geestelijke gezondheid (figuur 1)¹⁰⁵.

Figuur 1 — Prioritaire behoeften van de lidstaten wat betreft capaciteitsopbouw (27 EU-lidstaten, Noorwegen en IJsland)

Om in deze behoeften te voorzien, zal financiële steun op EU-niveau worden vrijgemaakt om de lidstaten in staat te stellen krachtiger op te treden. Hiertoe behoren ook meer en beter

¹⁰⁴ [Strategische prognoses \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/TXT/?uri=CELEX:52022R0863).

¹⁰⁵ Om investeringen en hervormingen in de lidstaten te ondersteunen door middel van gerichte capaciteitsopbouw, is in april 2023 een enquête gehouden, door middel van samenwerking tussen de Commissie, de WHO en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), om een momentopname te geven van het beleid inzake geestelijke gezondheid in de lidstaten.

opgeleide vakmensen die de geestelijke gezondheidsproblemen kunnen aanpakken. Er hoort ook een verschuiving van geïnstitutionaliseerde naar gemeenschapsgerichte zorg bij.

Verscheidende lidstaten hebben in hun **herstel- en veerkrachtplannen** maatregelen voor een krachtigere geestelijke gezondheidszorg voor hun bevolking opgenomen. Dit is in overeenstemming met de **landspecifieke aanbevelingen** die zijn aangenomen in het kader van het **Europees Semester 2020**, waarin alle lidstaten werden opgeroepen de veerkracht van hun gezondheidszorgstelsels te vergroten. In het voorjaar van 2023 heeft de Commissie landspecifieke aanbevelingen voorgesteld waarin zes lidstaten hervorming van hun gezondheidszorg wordt aangeraden. In de landverslagen voor nog eens zes lidstaten werd aangegeven dat in aanvulling op de herstel- en veerkrachtplannen het zorgstelsel verder moet worden verbeterd. Bovendien bevatten alle in het kader van het Europees Semester aangenomen landenverslagen een thematisch onderdeel over de volksgezondheid en de gezondheidsstelsels in de lidstaten, waarin in bepaalde gevallen de uitdagingen op het gebied van geestelijke gezondheid en geplande hervormingen worden belicht. Via het Europees semester zullen de ontwikkelingen in de gezondheidszorg op nationaal niveau steeds op de voet worden gevolgd.

VLAGGENSCHIPINITIATIEVEN

15. INITIATIEF VOOR MEER EN BETER OPGELEIDE VAKMENSEN IN DE EU

- Vanaf 2023 zal de Commissie de **opleiding** van gezondheidswerkers en andere vakmensen, zoals leerkrachten en maatschappelijk werkers, ondersteunen. Via specifieke financieringssteun in het kader van het EU4Health-programma (9 miljoen euro) zal ook een nieuw grensoverschrijdend uitwisselingsprogramma voor beroepsbeoefenaars in de geestelijke gezondheidszorg worden opgezet. Dit moet het mogelijk maken om tegen 2026 ongeveer 2 000 vakmensen van overal in de EU op te leiden en gemiddeld 100 uitwisselingen per jaar te organiseren.

16. TECHNISCHE ONDERSTEUNING VOOR HERVORMINGEN OP HET GEBIED VAN GEESTELIJKE GEZONDHEID IN VERSCHILLENDE SECTOREN

De Commissie zal:

- vanaf 2024 de beschikbaarheid en betaalbaarheid van geestelijke gezondheidsdiensten voor mensen vergroten door de lidstaten op verzoek **technische ondersteuning** te bieden bij het voorbereiden en uitvoeren van hervormingen die de beschikbaarheid moeten vergroten van geïntegreerde, sectoroverschrijdende geestelijke gezondheidsdiensten via het instrument voor technische ondersteuning¹⁰⁶.

17. VERZAMELEN VAN GEGEVENS OVER GEESTELIJKE GEZONDHEID

- Vanaf 2025 zal de Commissie ervoor zorgen dat het Europees gezondheidsonderzoek door middel van interviews (EHIS) aanvullende gegevens over geestelijke gezondheid

¹⁰⁶ [TSI 2024 Flagship - Mental health: Fostering well-being and mental health \(europa.eu\)](#)

bevat om ervoor te zorgen dat de vooruitgang op het gebied van geestelijke gezondheid in de hele EU goed wordt gemonitord en beoordeeld.

De Commissie moedigt de lidstaten aan te zorgen voor toegang tot betaalbare geestelijke gezondheidszorg, onder meer via telegeneeskunde en door grensoverschrijdende oplossingen te overwegen. De nationale autoriteiten moeten samenwerken bij de ontwikkeling en uitvoering van projecten ter verbetering van diensten voor geestelijke gezondheidszorg en voor **gemeenschapsgerichte zorg** en **de-institutionalisering**¹⁰⁷, en zij worden verzocht doorverwijzingstrajecten naar beroepsbeoefenaars in de geestelijke gezondheidszorg te ontwikkelen, waarbij ook rekening wordt gehouden met het werk van andere dienstverleners.

g. Stigma's doorbreken

Stigmatisering en discriminatie maken de persoonlijke en economische gevolgen van geestelijke gezondheidsproblemen groter. Discriminatie van mensen met geestelijke gezondheidsproblemen komt vaak voor, met name op sociale media, maar ook op de werkplek, waar 50 % van de werknemers denkt dat het bekendmaken van geestelijke gezondheidsproblemen op het werk negatieve gevolgen voor hun loopbaan zou hebben¹⁰⁸.

De beginselen van re-integratie en sociale inclusie van mensen met geestelijke gezondheidsproblemen moeten als leidraad voor ons optreden dienen. Investeren in **een beter inzicht in en meer bewustwording rond geestelijke gezondheid**, en bijvoorbeeld programma's over geestelijke gezondheid en empathie in schoolcurricula opnemen, is van cruciaal belang om de situatie te verbeteren, waarbij alle belanghebbenden een rol kunnen spelen.

De jaarlijkse Europese Week van de geestelijke gezondheid (die in mei plaatsvindt) en de Werelddag van de geestelijke gezondheid¹⁰⁹ (10 oktober) bieden gelegenheden om op EU-niveau specifiek over stigmatisering te spreken.

Kunst en cultuur spelen een belangrijke rol voor de positieve geestelijke gezondheid en het welzijn van individuele personen en de samenleving in het algemeen door sociale inclusie te bevorderen en stigmatisering van het thema geestelijke gezondheid terug te dringen¹¹⁰. Zij kunnen een aanvulling vormen op meer traditionele ondersteuning bij geestelijke gezondheidsproblemen en kunnen bijdragen tot de preventie van geestelijke gezondheidsproblemen en het aanpakken van stigmatisering. De Commissie zal de lidstaten ondersteunen om de positieve rol van culturele en artistieke activiteiten bij het verbeteren van

¹⁰⁷ Overeenkomstig het [Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap van de Verenigde Naties](#) (UNCRPD).

¹⁰⁸ OSH Pulse (Flash Eurobarometer-enquête, 2022): "[Occupational safety and health in post-pandemic workplaces](#)". Het verslag bevat de resultaten voor vragen over psychosociale risico's en factsheets per land, en een follow-upartikel van een deskundige over geestelijke gezondheid en de gevolgen van de COVID-19-pandemie.

¹⁰⁹ [World Mental Health Day \(who.int\)](#).

¹¹⁰ [C4H_SummaryReport_V11LP_shortsmall.pdf \(cultureforhealth.eu\)](#).

de geestelijke gezondheid en het algemene welzijn onder de aandacht te brengen, bijvoorbeeld door middel van een speciaal evenement waarin **kunst en cultuur** als nieuwe instrumenten voor welzijn en geestelijke gezondheid voor het voetlicht worden gebracht.

VLAGGENSCHIPINITIATIEVEN

18. STIGMATISERING EN DISCRIMINATIE BESTRIJDEN

De Commissie zal 18 miljoen euro uittrekken voor¹¹¹:

- verbetering van de levenskwaliteit van patiënten, waaronder ook kankerpatiënten, hun naaste familie en (in)formele verzorgers, met bijzondere **aandacht voor het aanpakken van stigmatisering en discriminatie**, door de lidstaten te ondersteunen bij het **vaststellen en toepassen van beste praktijken**;
- ondersteuning, met hetzelfde doel, van belanghebbenden bij de uitvoering van projecten, zoals **bewustmakingsactiviteiten** om stigmatisering te doorbreken en discriminatie aan te pakken, **sociale inclusie** te waarborgen en **de rechten van patiënten te beschermen**, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen;
- ontwikkeling van **EU-richtsnoeren** voor het **doorbreken van stigmatisering** en het aanpakken van **discriminatie**, samen met de lidstaten in het kader van de deskundigengroep inzake volksgezondheid en met groepen belanghebbenden;
- nieuwe communicatieactiviteiten voor **meer bewustmaking** in de strijd tegen stigmatisering.

De Commissie stimuleert de lidstaten om **communicatiecampagnes** te ontwikkelen om stigma's te ontkrachten en te doorbreken en om **maatregelen te ontwikkelen om stigmatisering en discriminatie tegen te gaan** door mensen te helpen weer aan het werk te gaan, patiënten toegang te geven tot de diensten die het best aansluiten op hun behoeften, en informatie te verspreiden over het gebruik van juridische instrumenten om discriminatie aan te pakken. De **bekendheid** (bij besluitvormers, werkgevers, gezondheidswerkers, andere beroepsbeoefenaars en het grote publiek) van geestelijke gezondheid en de effecten van stigmatisering, vooral bij mensen in kwetsbare situaties, moet worden vergroot en er moet meer steun komen voor **maatschappelijke activiteiten** (op het gebied van sport, kunst, natuur) die de stigmatisering kunnen helpen doorbreken en de rehabilitatie bij geestelijke gezondheidsproblemen kunnen ondersteunen. De lidstaten moeten beleid ondersteunen dat de integratie van mensen met geestelijke gezondheidsproblemen in de gemeenschap en op de arbeidsmarkt bevordert, onder meer met activiteiten in de sociale economie.

h. Bevordering van geestelijke gezondheid wereldwijd

Het beschermen en bevorderen van de geestelijke gezondheid is niet alleen een prioriteit voor de EU, het is ook een **mondiale kwestie**, en de EU kan het goede voorbeeld geven door op

¹¹¹ Gefinancierd in het kader van het [EU4Health-programma](#) (18,36 miljoen euro: begroting in het kader van het werkprogramma voor 2023 voor activiteiten op het gebied van geestelijke gezondheid).

internationaal niveau gerichte bijdragen te leveren en waar nodig de convergentie te bevorderen.

Tijdens de **Handels- en Technologieraad EU-VS** van 30 en 31 mei 2023 hebben de EU en de Verenigde Staten eensgezind verklaard dat onlineplatforms meer verantwoordelijkheid moeten nemen om ervoor te zorgen dat hun diensten bijdragen tot een onlineomgeving die kinderen en jongeren beschermt, zelfredzaam maakt en respecteert en dat zij verantwoorde maatregelen moeten nemen om de gevolgen van hun diensten voor de geestelijke gezondheid en ontwikkeling van kinderen en jongeren aan te pakken¹¹².

De **mondiale gezondheidsstrategie van de EU**¹¹³ voorziet in mondiale, nationale en regionale maatregelen om de verwezenlijking van de SDG's van de VN op gezondheidsgebied te faciliteren, waarbij drie met elkaar samenhangende prioriteiten centraal staan: 1) zorgen voor betere gezondheid en meer welzijn van mensen tijdens hun hele leven; 2) versterking van gezondheidssystemen en bevordering van universele gezondheidszorg; en 3) zorgen voor bescherming van de volksgezondheid, met inbegrip van geestelijke gezondheid en psychosociale ondersteuning. De nadruk moet liggen op het versterken van de eerstelijnsgezondheidszorg, waarbij de beschikbaarheid van geestelijke gezondheidsdiensten van essentieel belang is.

In het **jongerenactieplan in het externe optreden van de EU (2022-2027)**¹¹⁴ wordt gezondheid en welzijn erkend als een voorwaarde voor jongeren om hun potentieel ten volle te benutten en deel te nemen aan de samenleving. Gezondheid en geestelijk en lichamelijk welzijn vormen de essentie van de pijler “empowerment”. Tegelijkertijd moeten **geestelijke gezondheidszorg en psychosociale ondersteuning** waar passend integraal deel uitmaken van maatregelen ter versterking van de nationale gezondheidszorgsystemen in partnerlanden, ter ondersteuning van mondiale volksgezondheidsinterventies zoals het Wereldfonds voor de bestrijding van aids, tuberculose en malaria¹¹⁵, het Spotlight-initiatief inzake gendergerelateerd geweld¹¹⁶ of in het kader van de humanitaire hulpverlening van de EU. Volgens de WHO lijdt meer dan een op de vijf mensen in post-conflictsituaties aan een depressie, angststoornis of posttraumatische stressstoornis¹¹⁷. Ook bij ontheemding en natuurrampen komen veel geestelijke gezondheidsproblemen voor. Daarom vormen geestelijke gezondheidszorg en psychosociale ondersteuning een essentieel onderdeel van een alomvattende crisisrespons dat sinds 2019 volledig is geïntegreerd in de door de EU gefinancierde humanitaire hulpoperaties, waarbij **111 miljoen euro** voor deze prioriteit is uitgetrokken.

¹¹² Gezamenlijke verklaring voor de Handels- en Technologieraad EU-VS van 30 en 31 mei 2023.

¹¹³ [EU Global Health Strategy to improve global health security and deliver better health for all \(europa.eu\)](#).

¹¹⁴ [Youth Action Plan \(europa.eu\)](#).

¹¹⁵ [Home - The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria](#).

¹¹⁶ [The Spotlight Initiative | What we do: Ending violence against women and girls | UN Women – Headquarters](#).

¹¹⁷ [New WHO prevalence estimates of mental disorders in conflict settings: a systematic review and meta-analysis - The Lancet](#).

De EU spoort ook anderen aan om actie te ondernemen **door donoren en partners te mobiliseren en bewuster te maken** van het belang van hoogwaardige geestelijke gezondheidszorg en psychosociale ondersteuning in humanitaire noodsituaties. Na de succeservaringen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika zullen voor eind 2023 in andere regio's, te beginnen met Latijns-Amerika en het Caribisch gebied, **outreach- en capaciteitsopbouwbijskomsten** worden georganiseerd.

Daarnaast vergroot de Commissie de capaciteit van belanghebbenden met opleidingen over en verspreiding van het minimumdienstenpakket betreffende geestelijke gezondheidszorg en psychosociale ondersteuning van het Permanent Comité van VN-organisaties (IASC)¹¹⁸. Dit belangrijke referentie-instrument is door de humanitaire gemeenschap ontwikkeld om de minimumkwaliteit vast te stellen en het inzetten van doeltreffende en tijdige interventies op het gebied van geestelijke gezondheid in crisissituaties te vergemakkelijken.

In **Oekraïne**¹¹⁹ verleent de Commissie al steun aan gemeenschapscentra waar ontheemde kinderen en hun verzorgers verblijven, en ook aan kinderen die in instellingen zitten, om hen te helpen een zekere mate van normaliteit en routine terug te krijgen. De almaar voortdurende agressie en de verwoestende effecten ervan vergroten echter de geestelijke gezondheidsproblemen voor de mensen in de EU die de oorlog hebben ontvlucht en voor mensen in Oekraïne die ontheemd zijn geraakt, en dat vraagt om doortastende en ambitieuze ondersteuning.

Oekraïense kinderen worden op dit moment aan het trauma van oorlog blootgesteld, waardoor zij vaak diepe psychologische littekens oplopen. De Commissie zal samen met Oekraïne een gespecialiseerd e-learningprogramma voor kinderartsen en eerstelijnszorgverleners opzetten. Via dit initiatief krijgen gezondheidswerkers de nodige vaardigheden om traumazorg te bieden en de geestelijke gezondheid van de kinderen te verbeteren. Er zullen ook gespecialiseerde revalidatiediensten voor kinderen in nood worden aangeboden, zowel in Oekraïne als in de EU.

Daarnaast ondersteunt de Commissie de humanitaire partners bij het vergroten van hun **capaciteit om de behoeften op het gebied van geestelijke gezondheid van door het conflict getroffen bevolkingsgroepen te vervullen**, onder meer in de oblasten Zaporizja, Charkiv, Dnipro en Mykolajiv. In het kader van het EU4Health-programma is in 2022 een bijdrageovereenkomst voor 28,4 miljoen euro gesloten met de Internationale Federatie van Rode Kruisverenigingen voor de verlening van psychologische eerste hulp, en worden vier projecten¹²⁰ (in totaal 3 miljoen euro) uitgevoerd door belanghebbenden die beste praktijken toepassen om de geestelijke gezondheid en het psychosociale welzijn van migranten en vluchtelingen te verbeteren. Voor 2023 is meer dan 10,6 miljoen euro in het kader van EU4Health gepland om de toegang tot gezondheidszorg en de preventie van niet-

¹¹⁸ [IASC Minimum Service Package](#): Mental Health and Psychosocial Support.

¹¹⁹ Financiële steun in het kader van het [regionale NDICI-programma van het Oostelijk Partnerschap](#) om psychologische steun te verlenen in Oekraïne.

¹²⁰ [EU4Health-projecten](#) om ondersteuning op het gebied van geestelijke gezondheid te verlenen aan Oekraïense vluchtelingen.

overdraagbare ziekten, met name geestelijke gezondheidsproblemen, te verbeteren. De Commissie zal de lidstaten en belanghebbenden ook ondersteunen bij de toepassing van de beste praktijken van **iFightDepression**¹²¹, dat een onlineprogramma voor zelfzorg omvat dat ontheemden, met inbegrip van mensen uit Oekraïne, kan helpen hun symptomen zelf in de hand te houden.

Aangezien humanitaire hulp alleen niet volstaat om te voorzien in de potentiële langetermijnbehoeften van gedwongen ontheemden, waaronder gezondheidszorg, ondersteunt de Commissie haar partnerlanden om **gedwongen ontheemde gemeenschappen te integreren** in bestaande nationale dienstverleningsstructuren. Deze integratie vindt plaats op een manier die ervoor zorgt dat vluchtelingen gelijke en eerlijke toegang hebben tot de diensten die voorzien in hun behoeften, onder meer op het gebied van geestelijke gezondheid, posttraumatische stress en gendergerelateerd geweld. De aanzienlijke bijstand vanuit de EU om in de behoeften van migranten te voorzien, omvat ook psychosociale ondersteuning, met name voor de meest kwetsbaren, waaronder kinderen, slachtoffers van mensenhandel, gestrande migranten en repatrianten.

De Commissie ondersteunt een alomvattende aanpak van de bevordering en bescherming van de geestelijke gezondheid en het psychosociale welzijn van leerlingen en hun leerkrachten en verzorgers door middel van onderwijsacties. De Commissie is een belangrijke donor van het programma **Education Cannot Wait**, dat geestelijke gezondheidszorg en psychosociale ondersteuning als een belangrijke prioriteit van zijn werkzaamheden beschouwt, en van het **wereldwijde partnerschap voor onderwijs**, dat investeert in het versterken van de banden tussen de gezondheidszorg en het onderwijs.

De Commissie zal **geestelijke gezondheid blijven integreren** in maatregelen ter versterking van de gezondheidsstelsels op regionaal, nationaal en mondiaal niveau, in overeenstemming met de inspanningen voor lokalisatie en de drievoudige nexusbenadering met betrekking tot humanitaire hulp, ontwikkeling en vrede, en zal ervoor zorgen dat vluchtelingen, mensen die zich verplaatsen en ontheemden in de partnerlanden na de noodsituaties op hetzelfde niveau als de gastgemeenschappen toegang hebben tot geestelijke gezondheidszorg en psychosociale ondersteuning.

VLAGGENSCHIPINITIATIEVEN

19. GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG VOOR ONTHEEMDE EN GETROFFEN OEKRAÏENSE MENSEN

- De Commissie zal bijdragen aan de verlening van **psychologische eerste hulp** aan mensen die getroffen zijn door de Russische aanvalsoorlog tegen **Oekraïne** door de gezamenlijke inspanningen met de Internationale Federatie van Rode Kruis- en Rode Halve Maan-verenigingen te intensiveren (28 miljoen euro)¹²². De Commissie zal ernaar streven haar financiële steun verder aan te vullen om de psychosociale steun voor door de oorlog ontheemde mensen te versterken. Er zal ook worden gekeken naar mogelijkheden

¹²¹ <https://ifightdepression.com/en/>: beschikbaar in het Oekraïens en cultureel aangepast.

¹²² Begroting: 28,4 miljoen euro in het kader van het [EU4Health-werkprogramma 2022](#):

voor (online) opleiding van eerstehulpverleners, leerkrachten en maatschappelijk werkers op het gebied van psychologische eerste hulp en psychosociale ondersteuning om mensen in nood beter van dienst te kunnen zijn. Er zal nog eens 0,5 miljoen euro worden uitgetrokken om betere psychosociale steun voor getroffen en in nood situaties te leveren.

- De Commissie zal samen met Oekraïne een gespecialiseerd e-learningprogramma voor kinderartsen en eerstelijnszorgverleners opzetten om op die manier **Oekraïense kinderen** die door de oorlog stress- en angstklachten ondervinden te kunnen ondersteunen. Via dit initiatief krijgen gezondheidswerkers de nodige vaardigheden om traumazorg te bieden en de geestelijke gezondheid van de kinderen te verbeteren.
- De Commissie zal met de lidstaten samenwerken om betaalbare psychosociale ondersteuning te bieden aan mensen die de oorlog zijn ontvlucht, ter aanvulling van de gezondheidszorg die al wordt aangeboden in het kader van de richtlijn tijdelijke bescherming.

20. ONDERSTEUNING VAN DE VERSPREIDING VAN HET MINIMUMDIENSTENPAKKET VOOR ONDERSTEUNING OP HET GEBIED VAN GEESTELIJKE GEZONDHEID EN PSYCHOSOCIALE ZORG VAN HET PERMANENT COMITÉ VAN VN-ORGANISATIES¹²³¹²⁴:

- De Commissie zal zich blijven inzetten voor de verspreiding van een **minimumdienstenpakket** dat bedoeld is om humanitaire actoren te ondersteunen bij het verlenen van hoogwaardige zorg in humanitaire nood situaties. Het bevat richtsnoeren voor het integreren van tijdige, gecoördineerde en empirisch onderbouwde geestelijke gezondheidsdiensten in de algemene humanitaire respons.

EU-financiering voor geestelijke gezondheid

De begroting voor de ondersteuning van de geestelijke gezondheid moet aansluiten bij de omvang van de uitdaging. De EU en de lidstaten moeten voldoende middelen uittrekken om ervoor te zorgen dat mensen in nood worden geholpen, hetgeen zowel uit sociaal als uit economisch oogpunt noodzakelijk is.

De Commissie zet alle relevante financiële instrumenten van de EU-begroting in het kader van het meerjarig financieel kader (MFK) 2021-2027 in om belangrijke uitdagingen op het gebied van geestelijke gezondheid aan te pakken en de in deze mededeling genoemde vlaggenschipinitiatieven en acties te ondersteunen. Voorts kunnen de lidstaten voor de financiering van hervormingen en investeringen op het gebied van gezondheid, met inbegrip van geestelijke gezondheid, gebruikmaken van de middelen die beschikbaar zijn via de herstel- en veerkrachtfaciliteit¹²⁵.

In totaal is **1,23 miljard** euro aan EU-steun voor activiteiten op het gebied van geestelijke gezondheid aangemerkt en beschikbaar gesteld voor de financiering van activiteiten die **direct of indirect** de geestelijke gezondheid bevorderen, van onderzoek tot

¹²³ Begroting: 750 000 EUR gefinancierd in het kader van het [programma voor versterkte responscapaciteit](#).

¹²⁴ WHO, Unicef, UNHCR en UNFPA, <https://mhpssmsp.org/en>

¹²⁵ [Herstel- en veerkrachtfaciliteit \(europa.eu\)](#).

bewustmakingscampagnes, van capaciteitsopbouw en de overdracht van beste praktijken op gezondheidsgebied tot psychologische steun voor kankerpatiënten en Oekraïense vluchtelingen. Het effect van deze projecten en programma's zal regelmatig worden gemonitord. Dit vraagt niet alleen om betrouwbare, vergelijkbare en recente gegevens, maar ook om indicatoren, monitoring- en evaluatiesystemen, zodat de follow-up en verantwoordingsplicht gewaarborgd zijn.

Voor 2022 en 2023 is via het EU4Health-programma¹²⁶ 69,7 miljoen euro toegewezen voor acties ter bevordering van een goede geestelijke gezondheid. Hiervan ging 51,4 miljoen euro in het kader van het werkprogramma voor 2022¹²⁷ naar ondersteuning voor initiatieven voor capaciteitsopbouw in de lidstaten en de geestelijke gezondheid van kwetsbare groepen, en de 18,3 miljoen euro die in het kader van het werkprogramma voor 2023 werd verdeeld, is ingezet ter ondersteuning van de samenwerking tussen de lidstaten en ter verlening van psychologische ondersteuning aan kankerpatiënten, hun verzorgers en naaste familie¹²⁸.

Via de programma's Horizon 2020 en Horizon Europa¹²⁹ wordt 765 miljoen euro aan financiering vrijgemaakt om onderzoeks- en innovatieprojecten op het gebied van geestelijke gezondheid te ondersteunen.

Nationale, regionale en lokale overheden kunnen ook gebruikmaken van middelen uit het cohesiebeleid, met name het Europees Sociaal Fonds Plus (ESF +) en het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO), om de gelijke toegang tot gezondheidszorg te verbeteren door bijvoorbeeld te investeren in relevante infrastructuur en uitrusting, persoonlijke assistenten, mobiele teams, hulplijnen en sociaal werkers.¹³⁰ Het instrument voor technische ondersteuning (TSI) is beschikbaar om de lidstaten technische ondersteuning te bieden voor projecten op het gebied van geestelijke gezondheid (2 miljoen euro in 2023). De Commissie is voornemens om in 2024 meer middelen uit het TSI vrij te maken ter ondersteuning van de capaciteitsopbouw op het gebied van geestelijke gezondheid op basis van de vraag die daarnaar is in de lidstaten.

In het kader van het programma Creatief Europa is financiering ter hoogte van 3,3 miljoen euro beschikbaar gesteld voor projecten op het gebied van cultuur, welzijn en geestelijke gezondheid, en 28 miljoen euro is beschikbaar gesteld ter ondersteuning van activiteiten op het gebied van geestelijke gezondheid en psychosociale ondersteuning in humanitaire en noodsituaties (Europese Civiele Bescherming en Humanitaire Hulp). Het programma Burgers, gelijkheid, rechten en waarden (CERV)¹³¹ (2023-2024) biedt ook

¹²⁶ [Verordening \(EU\) 2021/522 tot vaststelling van het EU4Health-programma.](#)

¹²⁷ [com_2022-5436_annex2_en.pdf \(europa.eu\).](#)

¹²⁸ [wp2023_annex_en.pdf \(europa.eu\).](#)

¹²⁹ [Horizon Europa \(europa.eu\).](#)

¹³⁰ In het kader van het EFRO is een totale begroting van 7,2 miljard euro beschikbaar voor gezondheidsinfrastructuur en -uitrusting, waartoe ook maatregelen inzake geestelijke gezondheid en sociale inclusie mogen behoren.

¹³¹ [Burgers, gelijkheid, rechten en waarden \(CERV\) \(europa.eu\).](#)

financieringsmogelijkheden¹³² voor acties op het gebied van de geestelijke gezondheid van kinderen en slachtoffers van gendergerelateerd geweld¹³³. Ten behoeve van de geestelijke gezondheid op de werkplek zal financiering in het kader van EU-OSHA beschikbaar worden gesteld.

Conclusies en volgende stappen

De uitdagingen op het gebied van geestelijke gezondheid waar we nu mee te maken hebben, kunnen gevolgen hebben voor iedereen en vereisen gecoördineerde acties en de volledige inzet van alle betrokken actoren. De geestelijke gezondheid is **een wezenlijk onderdeel van de algemene gezondheid van mensen**. Zij stelt mensen in staat hun eigen capaciteiten te ontplooiën, om te gaan met de stressfactoren van het leven, om te gaan met andere mensen, te werken en een bijdrage te leveren aan de gemeenschap.

Alle instellingen en overheidsniveaus kunnen en moeten een rol spelen bij het wegnemen van belemmeringen voor een goede geestelijke gezondheid. Er zijn gecoördineerde inspanningen nodig die niet alleen het gezondheidstelsel betreffen, maar ook verder strekken om de samenleving als geheel te mobiliseren en een levensloopbenadering te volgen met een nadruk op gelijkheid en non-discriminatie.

De Commissie roept het Europees Parlement en de lidstaten op om samen te werken bij de uitwerking van de in deze strategische mededeling voorgestelde initiatieven, die de basis leggen voor duurzame actie op nationaal en EU-niveau voor een alomvattende, op preventie gerichte multistakeholderbenadering van geestelijke gezondheid. Zij bevorderen het universele karakter van de gezondheidszorg voor mensen met geestelijke gezondheidsproblemen in de EU en daarbuiten.

Preventie van geestelijke gezondheidsproblemen, de toegang tot hulp, en re-integratie in de samenleving vormen essentiële onderdelen van het recht op gezondheidszorg. Met dit initiatief streeft de EU ernaar de kwetsbaarste mensen in onze samenlevingen te helpen, in overeenstemming met de Europese manier van leven die inhoudt dat iedereen meetelt en perspectief moet hebben op een welvarend leven.

Deze mededeling is de aftrap van een nieuwe strategische aanpak om geestelijke gezondheid op gelijke hoogte te brengen met lichamelijke gezondheid. Er wordt een extra pijler aan de architectuur van de Europese gezondheidsunie toegevoegd door zowel de lopende werkzaamheden te versterken als nieuwe werkstromen op te starten, die samen met alle partners zijn ontwikkeld en uitvoeringsmaatregelen omvatten. Deze zullen in samenwerking

¹³² Daphne en de rechten van het kind: [c_2022_8588_1_en_annexe_acte_autonome_cp_part1_v2.pdf \(europa.eu\)](#).

¹³³ 22,9 miljoen euro in het kader van de Daphne-oproep van 2024 voor het voorkomen en bestrijden van gendergerelateerd geweld en geweld tegen kinderen ter financiering van acties die specifiek gericht zijn op de ondersteuning van slachtoffers en overlevenden en de verdere ontwikkeling van geïntegreerde systemen voor kinderbescherming.

met de lidstaten nauw worden gemonitord in het kader van de deskundigengroep inzake volksgezondheid, en met name in het kader van de subgroep inzake geestelijke gezondheid. Belanghebbenden zullen de kans krijgen om aan deze samenwerking deel te nemen en hun gezamenlijke bijdrage aan de ontwikkeling en uitvoering van de acties die via het EU-platform voor gezondheidsbeleid worden opgezet, onderling af te stemmen. Deze gezamenlijke inspanningen zullen het pad effenen voor de ontwikkeling en uitvoering van een nieuwe ambitieuze aanpak van geestelijke gezondheid voor een veerkrachtigere samenleving waarin mensen op de eerste plaats komen.